

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

თამთა ჯინჯოლავა

ეკოლოგიური და გარემოსდაცვითი საკითხების გაშუქება
ქართულ ონლაინ-მედიაში

მასობრივი კომუნიკაციისა და მედიის კვლევების

ნაშრომი მომზადებულია სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა
ფაკულტეტის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: თსუ-ის პროფესორი მათა ტორაძე

თბილისი, 2017

ანოტაცია

ნაშრომში წარმოდგენილია გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების გაშუქების კვლევა სამი რეიტინგული ონლაინ-მედიის „ლიბერალის“ , „On.ge-ს“ , „Primetime.ge-ს“ მიხედვით. დასახელებულ ონლაინ გამოცემებში გამოქვეყნებული სტატიების გაანალიზებით გვსურდა გამოგვეკვლია ქართული მედიის დამოკიდებულება გარემოსდაცვით და ეკოლოგიური საკითხებთან მიმართებაში.

ასევე გვსურდა გამოგვეკვლია გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხები დგას თუ არა საკვლევი ონლაინპლატფორმების დღის წესრიგში : აშუქებენ თუ არა მწვავე გარემოსდაცვით საკითხებს, ახდენენ თუ არა სფეროში არსებული პრობლემების ოპერატიულ იდენტიფიცირებას, რა სიხშირითა და პერიოდულობით წერენ სტატიებს აღნიშნულ თემაზე და როგორია მათი პროფესიული სტანდარტები. ამის შესაფასებლად მხედველობაში მივიღეთ წყაროების რაოდენობა, ამბის ზუსტად და ჯეროვნად გადმოცემა და პრობლემური საკითხის გაშუქებისას გეოგრაფიული არეალის გათვალისწინება. კვლევის მეთოდად შევარჩიეთ რაოდენობრივი და თვისობრივი კვლევის კონტენტ-ანალიზი ,დავეყრდენით ფრეიმინგის თეორიას და ასევე, გამოვიყენეთ სიღმისეული ინტერვიუ. საკვლევი სუბიექტების რაოდენობრივმა და თვისობრივმა კვლევამ გაამყარა ჩვენი ჰიპოთეზა იმის შესახებ, რომ ქართული ონლაინმედია არ არის სენსიტიური გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების მიმართ. გაშუქების ფოკუსში ძირითადად ხვდება მოვლენური ამბები და სტატიების უმრავლესობა ნიუსური სტილის ენითაა დაწერილი და მოკლებულია მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების აღმოჩენას. ფრეიმინგის თეორიის მიხედვით, გამოვარკვიეთ ქართული მედიის ფრეიმები აღნიშნული საკითხების გაშუქების დროს. სიღრმისეულმა ინტერვიუმ კი საშუალება მოგვცა რამდენადმე აგვეხსნა გარემოსდაცვითი ჟურნალისტიკისადმი ქართული მედიის დაქვეითებული ინტერესის მიზეზი.

კვლევის შედეგად გამოირკვა, რომ ქართული ონლაინმედიისთვის გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხები პრიორიტეტს არ წარმოადგენს და ეს საკითხები ასახულია მხოლოდ კამპანიური ხასიათის ნიუსებით. აქვე გამოიკვეთა ჟურნალისტების ზერელე და ზედაპირული დამოკიდებულება და განწყობები აღნიშნული საკითხისადმი.

Abstract

This work presents research of coverage of Environmental and Ecological issues according to three top-rated online-media „Liberal” , „On.ge” , „Primetime.ge”. By analyzing the articles published in abovementioned online editions, our mission was to study attitude of the Georgian Media towards the Environmental and Ecological issues. We also tried to study if Environmental and Ecological issues were enlisted in the agenda of the online-platform: are critical environment issues covered? Are the problems, existing in this field; identified in timely manner? How often and frequently are articles written on these issues and what professional standarts do they have? To make assessment, we took into consideration amount of resources, preciseness and accurateness of the story told and geographical area while covering the problematic issue.

For research methods we selected quantitative and qualitative content-analyzes and utilized Framing theory and detailed interview.

Quantitative and qualitative research of the subjects of our research strengthened our hypothesis that Georgian online-media is not sensitive towards the Environmental and Ecological issues. In the focus of coverage often occurs event based news and most of articles are written in the style of the News and there are no issues about the reason and the result of such events. According to the Framing theory, we found our frames of Georgian Media while covering the abovementioned issues. Detailed interview enabled us to explain impaired interest of Georgian Media toward the Environmental Journalism.

As a result of research, it was revealed, that Environmental and Ecological issues are not a priority for Georgian online-media and these issues have only a Campaign Newsletters frame. Here, it was revealed perfunctory and smattering attitude and interest of the Journalists toward and mentioned issues.

სარჩევი

ანოტაცია.....	2
Abstract	4
შესავალი.....	6
კვლევის აქტუალობა	7
კვლევის მიზანი.....	8
ჰიპოთეზა.....	9
კვლევის მეთოდი :	10
საკვლევი კითხვები :	10
თავი 1. ლიტერატურის მიმოხილვა.....	11
თავი 2. ეკოლოგიისა და გარემოს დაცვის პოლიტიკური ასპექტები	15
2.1 მწვანე პოლიტიკა.	17
თავი 3. საქართველო და მრავალხმრივი გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებები	21
თავი 4. ქართული მედიის მიერ გაშუქებულ გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიურ საკითხებზე არსებული კვლევები	30
თავი 5. ქართველი ჟურნალისტების დისკუსიები გარემოსდაცვით და ეკოლოგიური საკითხების თემებზე.....	33
თავი 6. კვლევის ძირითადი შედეგები	38
6.1 სტატიათა გეოგრაფიული გავრცელების არეალი.....	38
6. 2 გამოქვეყნებული სტატიების ანალიზი ლიბერალის მიხედვით	39
6.3 გაშუქებული სტატიათა ტონი „ Primetime.ge”-ს მიხედვით	40
6.4 სტატიათა ტონი „On.ge”-ს მიხედვით.....	43
თავი 7. გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების ფრეიმინგი ქართული მედიის (ლიბერალი,On.ge, Primetime.ge) მიხედვით	45
დასკვნა.....	52
რეკომენდაციები :	54
ბიბლიოგრაფია :	55

შესავალი

ეკოლოგია და გარემოს დაცვა გლობალური გამოწვევა გახდა პლანეტის ნებისმიერ წერტილში მცხოვრები ადამიანისთვის, რადგან ამა თუ იმ ქვეყანაში წარმოქმნილი ეკოლოგიური თუ გარემოსდაცვითი პრობლემები დიდი ხანია ლოკალურ საზღვრებს გასცდა. საკითხის ტრანსსასაზღვრო ბუნებიდან გამომდინარე, შეუძლებელია გარემოში არსებულ პრობლემებს ჰქონდეს ზუსტად დადგენილი საზღვრები. ასე მაგალითად, ერთ ქვეყანაში არსებული მწვავე გარემოსდაცვითი თუ ეკოლოგიური პრობლემა გავლენას ახდენს მოსაზღვრე ქვეყნებსა და ზოგჯერ მთელ რეგიონზეც კი.

ეკოლოგიისა და გარემოსდაცვითი საკითხების გადაწყვეტა განსაკუთრებით მძიმეა განვითარებადი ქვეყნებისთვის, რადგან გარემოზე ზემოქმედების გარეშე თითქმის შეუძლებელია მსხვილი ეკონომიკური პროექტებისა და მრეწველობის განვითარება. თუ ქვეყანა უარს იტყვის პროექტებზე, რომელიც გრძელვადიან პერსპექტივაში ზიანისმომატანია გარემოსთვის და გამოიწვევს ეკოლოგიურ საფრთხეებს, ის ავტომატურად უარს იტყვის დიდ ეკონომიკურ სარგებელზე, რაც განვითარებადი ქვეყნებისთვის დიდი საცდურია. გარდა ფულადი კაპიტალისა, რაც გარემოზე ზემოქმედების მომხდენ პროექტებს მოაქვს, ის ადამიანების დასაქმების (მცირე თუ დიდი ხნით) წყაროცაა. საკითხი იმდენად კომპლექსურია, რომ მისი მხოლოდ ერთი რაკურსით გაანალიზება უშედეგო იქნება. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ თავიდანვე გავმიჯნოთ ერთმანეთისგან გარემოსდაცვა და ეკოლოგია.

ეკოლოგია ბიოლოგის ნაწილია, რომელიც შეისწავლის ცოცხალ ორგანიზმებსა და გარემოს შორის ურთიერთკავშირებს. ეკოლოგია წარმოქმნილია ბერძნული სიტყვიდან „iokos”, რაც საცხოვრებელ ადგილს ნიშნავს, ხოლო „logos” მოძღვრებას. ტერმინი პირველად გამოიყენა გერმანელმა ზოოლოგმა ე.ჰეკელმა და განმარტა, რომ: „ეკოლოგია – ესაა მეცნიერება ცოცხალი ორგანიზმების ურთიერთდამოკიდებულების შესახებ გარემოს ორგანულ და არაორგანულ კომპონენტებთან”. ამერიკელმა მეცნიერმა, ოდუმმა ეკოლოგია განმარტა, როგორც მეცნიერება ბუნების სტრუქტურისა და ფუნქციის შესახებ. ხშირად ვხვდებით ასევე ეკოლოგიის, როგორც გარემოს ბიოლოგიის განმარტებასაც.

გარემო არის დედამიწაზე გავრცელებული ყველა ცოცხალი არსებისა და არაცოცხალი საგნის ერთობლიობა ; ადგილი,სადაც ხორციელდება ურთიერთობა ცოცხალ სახეობათა შორის. გარემო იყოფა ორ ნაწილად: ბუნებრივი გარემო და ადამიანის ძალისხმევით შექმნილი გარემო.

ბუნებრივ გარემოს მიეკუთვნება ეკოლოგიური ერთეულები,რომლებიც ადამიანის ჩარევის გარეშე ფუნქციონირებენ,როგორც ბუნებრივი სისტემები დაა გარკვეული ფიზიკური საზღვრები გააჩნიათ: მცენარეულობა, ცხოველები, მიკროორგანიზმები, ნიადაგი, კლდეები და სხვა ბუნებრივი ფენომენები. ასევე ბუნებრივი რესურსები და ფიზიკური ფენომენები,რომლებსაც საზღვრები არ გააჩნიათ და არ არიან წარმოშობილი ადამიანის საქმიანობის შედეგად :ასეთებია ჰაერი, წყალი, კლიმატი, ენერჯია, რადიაცია, ელექტრობა, მაგნიტური ველი და სხვა.

გარემოს დაცვა არის ქმედებათა ჯაჭვი,რომლის მიზანია ბუნებრივი გარემოს შენარჩუნება და დაცვა.

თუ ტერმინს სამართლებრივ ჭრილში განვმარტავთ, „გარემოს დაცვა არის ადმინისტრაციულ, სამეურნეო,ტექნოლოგიურ ,პოლიტიკურ–სამართლებრივ და საზოგადოებრივ ღონისძიებათა ერთობლიობა,რომელიც უზრუნველყოფს გარემოში არსებული ბუნებრივი წონასწორობის შენარჩუნებას და აღდგენას”.

გარემოს დაცვის სინონიმად დამკვიდრდა ტერმინი „ინვაირონმენტოლოგია”, რაც წარმოადგენს კომპლექსურ დისცილინას ადამიანის გარემომცველი ბუნებრივი გარემოს ხარისხისა და მისი დაცვის შესახებ.

რა ტერმინითაც არ უნდა ვიყენებდეთ ეკოლოგიასა და გარემოს დაცვას, მთავარი მათი შინაარსის მასშტაბურობაა, მასშტაბებმა კი უკვე მთელი პლანეტა მოიცვა.

კვლევის აქტუალობა

საქართველო,როგორც კავკასიის შემადგენელი ნაწილი, შედის ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) ეკორეგიონების ნუსხაში,რომელშიც 200 ეკორეგიონია.

ბიომრავალფეროვნების მნიშვნელობისა და მასთან დაკავშირებული საფრთხეების გათვალისწინებით, დღეისათვის მსოფლიოში ბიომრავალფეროვნების 34 წერტილს გამოყოფენ .ეს არის ბიოლოგიურად უმდიდრესი და ამავდროულად, ყველაზე მეტად საფრთხის ქვეშ მყოფი ეკორეგიონები. ამ 34–დან, საქართველოს ტერიტორია შედის ბიომრავალფეროვნების ცხელ წერტილში. აქ გვხდება დიდი სახეობრივი მრავალფეროვნება, ენდემიზმის მაღალი დონე ეკოლუციური პროცესების განვითარების თავისებურებებით, მცენარეულობის ტიპების მრავალფეროვნებითა და ბიომებით, რომლებიც იშვიათია გლობალურ დონეზე. კავკასიაზე გადის აფრიკა–ევრაზიის გადამფრენი ფრინველების ძირითადი მარშრუტები.

ამ ფაქტორების გათვალისწინებით, ქართულ მედიას განსაკუთრებული როლი ენიჭება ეკოლოგიური და გარემოსდაცვითი პრობლემების იდენტიფიცირებასა და გარემოსდაცვითი შეგნების ამაღლებაში. მნიშვნელოვანია რომ მიზნობრივ ჯგუფებს მედიამ საკმარისი რაოდენობის ინფორმაცია მიაწოდოს მდგრადი განვითარების საკითხებზეც, რათა საზოგადოებამ გააკეთოს სწორი არჩევანი და მონაწილეობა მიიღოს გარემოს შენარჩუნებისა და გაუმჯობესების საქმეში.

ეკოლოგიისა და გარემოს დაცვის საკითხების გაშუქება დიდი ხანია მსოფლიოს წამყვანი გამოცემების პრიორიტეტად იქცა, თუმცა საქართველოს მედიის საკვლევ თემას ნამდვილად არ წარმოადგენს გარემო და მასთან დაკავშირებული თემები. ჩვენი კვლევის ფარგლებში ქართული მედიის ზერელე დამოკიდებულება გარემო საკითხებისადმი ნათლად გამოიხატა.

კვლევის მიზანი

კვლევის მიზანს წარმოადგენდა შეგვესწავლა ქართული ონლაინ–მედიის მგრძობელობა და ტონი ეკოლოგიასა და გარემოსდაცვით საკითხებთან მიმართებაში. ასევე ის, თუ რა სიხშირითა და პერიოდულობით აშუქებდენ პრობლემურ საკითხებს და გარდა ლოკალურად აღმოჩენილი გარემოსდაცვითი პრობლემისა, თუ გვთავაზობდნენ ანალიტიკურ მასალებს ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებზე, როგორცაა ჰაბიტატების განადგურება, ჰაერის ხარისხი , წყლის ხარისხი, ნარჩენების მართვა,

ბუნების დაცვა, სამრეწველო დაბინძურება და სამრეწველო საფრთხეები, ქიმიური ნივთიერებების მართვა, გარემოსდაცვითი მმართველობა, კლიმატის ცვლილებები. ჩვენ მიერ ჩატარებული მედიამონიტორინგის მეშვეობით გვინდოდა გამოგვეჩვენა ჟურნალისტების პროფესიონალიზმის დონეც მსგავსი თემატიკის გაშუქებისას; რამდენად ერკვეიან ტერმინებში, გარემოს დაცვით უფლებებსა და შეუძლიათ თუ არა საკითხების კრიტიკული შეფასება .

ეკოლოგიური და გარემოსდაცვითი საკითხებისადმი ონლაინმედიის სარედაქციო პოლიტიკის გამოსარკვევად დავაკვირდით შემდეგ ონლაინ მედიუმებს : „ლიბერალი“, „Primetime.ge“ , „ On.ge ”. საკვლევი მედიასაშუალებებიდან ლიბერალი წარმოადგენს ონლაინ-ჟურნალს, „Primetime.ge“- ონლაინ-გაზეთი/ახალი ამბების სააგენტოს, „On.ge“-კი საინფორმაციო სააგენტოს. შესაბამისად, ჩვენი მიზანი იყო არა ამ სამი საშუალების გარემოსდაცვითი სარედაქციო პოლიტიკის შედარება ერთმანეთთან, რაც მათი ფორმატიდან გამომდინარე ისედაც განსხვავებული იქნება ერთმანისგან, არამედ საერთო ტენდენციების გამოკვეთა .

კვლევა მოიცავს ბოლო ექვსი თვის მონაცემებს. საკვლევი მედია ავირჩიეთ მათი მაღალი რეიტინგის გამო, რასაც მოწმობს Top.ge-ს მიხედვით უნიკალური მომხმარებლების დიდი რაოდენობა. საკვლევად ბოლო ექვსი თვის მონაცემების აღება განაპირობა ჩვენმა სურვილმა, რომ უახლოეს მონაცემებზე დაყრდნობით აღმოგვეჩინა გაშუქების ტენდენციები და შეგვემუშავებინა ადეკვატური რეკომენდაციები.

ჰიპოთეზა : ქართული მედიისთვის პრიორიტეტს არ წარმოადგენს გარემოს დაცვასთან და ეკოლოგიასთან დაკავშირებული საკითხები. სარედაქციო პოლიტიკა განსაზღვრულია გარემოსდაცვითი სფეროს მოკლე და მოვლენური გაშუქებით. ჟურნალისტები არ იყენებენ მათ ხელთ არსებულ ზოგჯერ სასიცოცხლო მნიშვნელობის ინფორმაციას გარემოსდაცვით სფეროში არაკეთილგონივრულად გადადგმული ნაბიჯების შესახებ და ამით მოქალაქეებს ართმევენ არჩევანის უფლებას.

კვლევის მეთოდი :

კვლევისას გამოვიყენეთ რაოდენობრივი და თვისობრივი კონტენტ-ანალიზი, მიღებული შედეგები შევადარეთ ერთმანეთს. კონტენტ-ანალიზის გამოყენებით გამოვიკვლიეთ გაშუქებული მასალების კონტენტი და გავანალიზეთ მათი შესაძლო ეფექტები. რაოდენობრივი კონტენტანალიზის მეშვეობით გამოვიკვლიეთ ონლაინ-მედიაში გაშუქებული მასალების რაოდენობა, სიხშირე და მიღებული შედეგებით განვსაზღვრეთ თემის პრიორიტეტულობა მათთვის. თვისობრივი კვლევის მეთოდით გამოვიკვლიეთ ტონი, თემებისა და წყაროების მრავალფეროვნება და ჟურნალისტის ობიექტურობა. კვლევის შედეგების უკეთ გასაანალიზებლად დავეყრდენით ფრეიმინიგის თეორიას.

კვლევის მეთოდად გამოვიყენეთ სიღრმისეული ინტერვიუც, რათა გაგვეგო გარემოსდაცვითი ჟურნალისტიკის არაპრიორიტეტულობის მიზეზები და გამოგვეჩვენა თუ რა პრობლემებს აწყდებიან ჟურნალისტები საკითხზე მუშაობისას. სიღრმისეული ინტერვიუს მეთოდით გამოვიკითხეთ გარემოსდაცვით და ეკოლოგიურ თემაზე მომუშავე 6 პირი.

საკვლევი კითხვები :

- 1) რა ტიპის გარემოსდაცვითი საკითხები შუქდება ძირითადად, ქართულ ონლაინ-მედიაში?
- 2) გარემოსდაცვით ან ეკოლოგიურ საკითხები მოვლენურად შუქდება თუ სტაბილური პერიოდულობით?
- 3) საკითხების გაშუქების დროს გათვალისწინებულია თუ არა პრობლემის გავრცელების გეოგრაფიული არეალი?
- 4) რა ტიპის პრობლემებს აწყდებიან ჟურნალისტები გარემოსდაცვით და ეკოლოგიური საკითხებზე მუშაობისას?

თავი 1. ლიტერატურის მიმოხილვა

გარემოსდაცვითი ჟურნალისტიკა დასავლეთ ევროპაში 1970 წლების შემდეგ გაჩნდა, რაც ევროპაში ინდუსტრიული რევოლუცია დაიწყო და გარემოსდაცვითი საკითხების მიმართ ყურადღების გამახვილება აუცილებელი გახდა. ცნობილი პრესიდან , საკითხების ერთ–ერთი აქტიური წამომწევი გერმანული „ შპიგელი“ იყო, რომლის ყდაზეც 1961 წელს გაჩნდა ქავერი „ ქალაქი სმოგში“, სადაც საუბარი იყო ინდუსტრიული გიგანტი ფაბრიკების გამონაბოლქვით ქალაქის დაბინძურებაზე.

ერთ–ერთი პიონერი, ვინც გარემოსდაცვითი, ცხოველთა უფლებების, ქალაქების დაბინძურების, სახეობათა კონსერვაციის თემა წამოსწია, გერმანელი ზოოლოგი, კონცერვაციონისტი და რეჟისორი ბერნარდ გრზიმეკი გახლდათ.

1981 წელს შპიგელის ყდაზე მოხვდა თემა „ ტყეები სიკვდილის პირას“, სადაც საუბარი იყო ტყეების მასობრივ დეგრადაციაზე.

1986 წელს „ შპიგელის“ ყდაზე მოხვდა თემა; „ კლიმატური კატასტროფა –კიოლნის კათედრალი წყლის ქვეშ“. ეს სტატია წინასწარმეტყველებდა , რომ კლიმატური ცვლილება იმდენად მასშტაბური იყო, რომ მალე ევროპა წყლით დაიფარებოდა. კიოლნის კათედრალზე ყურადღება სპეციალურად იყო გამახვილებული: კულტურული ცენტრის ხსენება სხვა ემოციებს გამოიწვევდა მკითხველში. ამ სტატიას ბევრი კრიტიკა მოჰყვა: იყო თუ არა ეს გადაჭარბება და იყო თუ არა საჭირო საკითხების ასე გაბუქება?

თანამედროვე გაგებით, გარემოსდაცვითი ჟურნალისტიკა წარმოადგენს მოვლენებისა და ტენდენციების გამორკვევას, გადამოწმებას და მიწოდებას აუდიტორიისთვის, ამასთან ეს მოვლენები დაკავშირებული უნდა იყოს ადამიანის იმ სამყაროსთან,რომელზეც ადამიანები ურთიერთქმედებენ. ამ შემთხვევაში სამყაროში მოვიაზრებთ გარემოს. გარემოსდაცვითი ჟურნალისტიკა გარემოსდაცვითი კომუნიკაციის ფარგლებშია ,თუმცა ხშირად კამათობენ იმაზე, თუ რას მოიცავს და გულისხმობს სინამდვილეში გარემოსდაცვითი ჟურნალისტიკა, არის ის ცალკე დისციპლინა თუ დისციპლინების ერთობაა . დაობენ იმაზეც , რამდენად სწორია

გარემოსდაცვით თემებზე მომუშავე ჟურნალისტებს მოვთხოვოთ სხვა კომპეტენციები, როცა ისინი უბრალოდ ბუნებაზე წერენ.

გარემოსა და ბუნების სინონიმებად გამოყენებას ეცადა ამერიკელი ეკოჟურნალისტი თომას ლონი თავის წიგნში „ეს შეუდარებელი მიწა“, სადაც მან შემოიტანა ახალი ტერმინი : „ბუნებთა ტიპოლოგია“, რათა გარემოსდაცვითი ჟურნალისტიკისთვის განსხვავებული განმარტება მიეცა. ის წერს: „ ბუნებაზე წერას აქვს სამი ძირითადი განზომილება: ბუნებრივი ისტორიის ინფორმაცია, ბუნების პასუხები და ბუნების ფილოსოფიური ინტერპრეტაცია“. იქვე დასძენს, რომ ბუნებაზე წერისას ჟურნალისტის ტვირთი ბუნების ფაქტორებისადმი მიძღვნილი მითითებებია. იგივე საკითხზე ჯონ ბარსოსი თვლის, რომ ბუნებაზე წერისას წერილობით ჩარჩოს განსაზღვრავს ჟურნალისტის უშუალო კონტაქტი . ყველაზე ნათლად ბუნების ტერმინის ქვეშ გარემოსა და ეკოლოგიური ჟურნალისტიკის გაერთიანებს ხსნის ნორტონი თავის წიგნში : „ბუნებაზე წერა“ . ნორტონის აზრით, გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური თემები იმდენად კომპლექსურია და მოიცავს ისეთი საკითხების გაშუქების სპექტრს, როგორცაა გარემოსდაცვითი ნარატივები, გარემოს შენარჩუნება, ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება, ბიოლოგიური მრავალფეროვნება, გარემოსდაცვითი მართლმსაჯულება, რომ სამართლიანია მათი ერთი და მაშტაბური ტერმინს ქვეშ გაერთიანება.

გარემოს დაცვით და ეკოლოგიურ საკითხებზე მომუშავე ჟურნალისტების „ბუნების აღმწერლებად“ მოხსენიებას არ ეთანხმებიან ამერიკის ველური ბუნების დაცვის ნაციონალურ ფედერაციაში. „ გარემოსდაცვითი ჟურნალისტიკა აშუქებს საკითხებს, რაც დაკავშირებულია გარემოსდაცვით პრობლემებზე. ეს მოიცავს პლანეტის ყველაზე მნიშვნელოვან საკითხებს ,

როგორებიცაა ცხოველები, ფრინველები, ჰაბიტატები, ეკოსისტემები, ასტომსფერო, წყალი და კლიმატი და აღწერენ იმ მიზეზ–შედეგობრივ კავშირებს,თუ რა მდგომარეობაშია ეს რესურსები ადამიანების ზემოქმედების შედეგად. ეს ბევრად მეტია, ვიდრე უბრალოდ ბუნებაზე წერა“.

გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიურ საკითხებზე მომუშავე ჟურნალისტების ცალკე ნიშაში მოქცევას უჭერს მხარს ცნობილი ბლოგერი –დევიდ რობერტსიცი. მისი აზრით,

გარემოსდაცვითი ჟურნალისტიკა შეგვიძლია ეკოლოგიის მეცნიერებების „ქვედანაყოფადაც“ ჩავთვალოთ, რადგან დარგში მომუშავე ჟურნალისტებს ხშირი შეხება აქვთ დაბინძურებულ ეკოსისტემასთან და იკვლევენ მიზეზებს და ეძებენ მოგვარების გზებს. „ტრადიციული ჟურნალისტიკისგან განსხვავებით, გარემოსდაცვითი ჟურნალისტიკა ბევრად რთულია,–წერს ის. „ გარემოსდაცვით და ეკოლოგიურ საკითხებზე მომუშავე ჟურნალისტები განგამის ზარს შემოჰკრავენ და ყოველდღიურად ამცნობენ სამყაროს მრეწველობის საფრთხეების შესახებ. აუდიტორიამ იცის რომ არსებობს პრობლემები, მაგრამ ჟურნალისტების გარეშე უჭირს რისკების განსაზღვრა“. მისი აზრით, თუ გავითვალისწინებთ გარემოსდაცვითი საკითხების გაშუქების აუცილებლობას, გავაცნობიერებთ რომ გარემოსდაცვითი საკითხების აქტუალიზებით ჟურნალისტები არამხოლოდ აღწერენ, არამედ ზრუნავენ გარემოზე. ბლოგერის აზრით, აღწერა რიგ შემთხვევებში უტოლდება ზრუნვას. ის ასევე აღნიშნავს მედიის სუსტ სარედაქციო პოლიტიკას და ეკოლოგიური და გარემოსდაცვითი საკითხების არაპრიორიტეტულობას სხვა საკითხებთან შედარებით. „მკითხველს ურჩევნია წაიკითხოს ავტომანქანაზე, ვიდრე ავტომანქანის მიერ მიყენებულ ზიანზე“. მისი აზრით, გარემოსდაცვით დაინტერესებულ მედიას სულ უწევს გადარჩენისთვის ბრძოლა. მათ უნდა დააინტერესონ როგორც აუდიტორია, ისე რეკლამის დამკვეთები. „კლიმატის ცვლილება, როგორც ალარმისტული ამბავი, სწორედ გარემოსდაცვით სფეროზე მომუშავე ჟურნალისტებმა გახადეს. კლიმატის ცვლილება არ არის მხოლოდ „ნიუსი“, ეს არის თანამედროვე ცივილიზაციის გამოწვევა, რომელიც გავლენას ახდენს მომავალზე და მას სფეროში კარგად გარკვეული ჟურნალისტის კვლევა–გამოძიება სჭირდება“.

განსხვავებულია პენსილვანიის უნივერსიტეტის პროფესორის, ნეილ შიფრინის აზრი გარემოსდაცვით ჟურნალისტიკასთან დაკავშირებით. ის თვლის, რომ მიუხედავად გარემოსა და ეკოლოგიური პრობლემების ფართო სპექტრისა, ნებისმიერ პირს შეუძლია აუდიტორიისთვის თემის ახსნა და მიწოდება გასაგებ ენაზე და ამისათვის სულაც არ არის საჭირო სპეციალიზაცია. „გარემოსდაცვით თემაზე შეუძლია წეროს როგორც ჟურნალისტი, ისე მწერალმაც. ორივე მათგანს შეუძლიათ წერონ ენერჯიაზე, ტექნოლოგიებზე, ველურ ბუნებასა თუ მრეწველობის ტენდენციებზე. კონკრეტულ

სივრცეში კონკრეტული პრობლემის იდენტიფიცირებას ისინი ერთნაირი წარმატებით გაართმევენ თავს” –აბობს ნეილ შიფრინი.

გარემოსდაცვით და ეკოლოგიურ საკითხებზე მომუშავე ჟურნალისტების გამიჯვნაზე სკეპტიკურად განწყობილი მკვლევარების მიუხედავად, ფაქტი სახეზეა. გარემოსდაცვითმა და ეკოლოგიურმა საკითხებმა ეტაპობრივად განავითარა ახალი დარგი–ეკოლოგიური ჟურნალისტიკა . ამას მოწმობს უამრავი „მწვანე” ჟურნალ–გაზეთი თუ სხვა მედიუმი. შეიქმნა ეკოჟურნალისტთა საზოგადოებები და ორგანიზაციები. საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაცია „სინგაპურის გარემოს დაცვის საბჭო “ გასცემს სპეციალურ პრემიას ჟურნალისტებისთვის,რომელმაც აზიის რეგიონში არსებულ გარემოსდაცვით პრობლემებს აშუქებენ.

გთავაზობთ ამერიკელი ეკოჟურნალისტის ბეტი პარკის რეკომენდაციებს გარემოსდაცვით საკითხებზე მომუშავე ჟურნალისტებისთვის მისივე წიგნიდან : „ 10 გზა ჟურნალისტური პრემიის მოსაგებად” :

- ეფექტურად დასვით შეკითხვები
- დაიცავით ფაქტების სიზუსტე და გადაამოწმეთ ინფორმაცია.
- სიღრმისეულად ასახეთ მოვლენები, ჩაწერეთ გარემოსდაცვითი სფეროს ექსპერტები
- გასაგებად ახსენით გარემოსდაცვითი ტერმინოლოგია, რომ მედიუმის მომხმარებლებისთვის რამე გაუგებარი არ დარჩეს
- გამოიყენეთ სტატისტიკა, შეადგინეთ ინფორმაციული გრაფიკები
- ყოველთვის დაიცავით ჟურნალისტური სტანდარტები და ღირებულებები

თავი 2. ეკოლოგიისა და გარემოს დაცვის პოლიტიკური ასპექტები

გარემოს დაცვა და ეკოლოგია დიდი ხანია დაკავშირებულია მსოფლიო ეკონომიკურ და ინდუსტრიულ გადაწყვეტილებებთან, მეტიც, მათი პირდაპირპროპორციულია. გლობალურ საფრთხეები, რომელთა აღმოფხვრაზეც მსოფლიო საზოგადოებამ უნდა იზრუნოს ექვს კლასტერადაა დაყოფილი და მათგან ერთ-ერთია გარემოს დეგრადაცია, რომელიც განხილულია სიღარიბესთან და ინფექციურ დაავადებებთან კავშირში.

გარემოს დეგრადაცია შეიძლება განიმარტოს, როგორც ადამიანის საქმიანობის შედეგად ბიოსფეროსთვის მიყენებული ზარალი. ბუნებას შეუძლია რესურსების განახლება და ხელახალი შევსება, თუმცა თანამედროვე ეპოქაში, რომელშიც ვცხოვრობთ, ადამიანები იმაზე სწრაფად მოიხმარენ ბუნებრივ რესურსებს, ვიდრე შევსება/განახლება მოესწრებოდეს. მეცნიერების აზრით, ადამიანები სამი მიმართულებით ახდენენ ზეგავლენას გარემოზე.

1. დედამიწის ზედაპირი

მიწათმოქმედებამ და რესურსების გამოყენებამ ყინულისგან თავისუფალი ხმელეთის ნახევარი გარდაქმნა

2. აზოტის ციკლი

ყოველწლიურად ადამიანის საქმიანობა იწვევს მიწაში მეტი რაოდენობით აზოტის დაგროვებას, ვიდრე ეს ბუნებრივი და ფიზიკური პროცესების დროს ხდება.

3. ატმოსფერული ნახშირბადის ციკლი

ჩვენი ასწლეულის შუა პერიოდისთვის ადამიანის მიერ წიაღისეული საწვავის უხვი მოხმარების შედეგად, ატმოსფეროში ნახშირბადის გამოყოფა გაორმაგდა.

ადამიანის მიერ მოხდენილი ზემოქმედება გარემოსა და ეკოლოგიაზე მძიმე შედეგებით აისახება და ამას მოწმობს ბიომრავალფეროვნების შემცირება, კლიმატის ცვლილება, ინფექციური და სხვა სახის დაავადებების მქონე მოსახლეობის გაზრდილი

პროცენტული მაჩვენებლი. სანამ პრობლემების არსებობის პოლიტიკურ ხასიათს მიმოვიხილავდე, ბიომრავალფეროვნების შემცირების მიზეზებს გამოვყოფ, როგორც ცხად შედეგს არასწორი პოლიტიკური გადაწყვეტილებებისა.

ბიომრავალფეროვნების შემცირებას იწვევს შემდეგი ძირეული მიზეზები:

1. მოსახლეობის სიღარიბე, რაც ადამიანებს ბუნებრივი რესურსების არამდგრადი გამოყენებისკენ უბიძგებს ენერჯის, საკვებისა თუ ფინანსური სარგებლის მისაღებად ;

2. ადამიანის მიმტაცებლური და უპასუხისმგებლო ქმედებები, რაც გულისხმობს ბუნებრივი რესურსების გამოყენებას და ბუნებისადმი ზიანის მიყენებას მოსალოდნელი შედეგების სრული უგულვებელყოფის პირობებში;

3. ადამიანების დაბალი ცნობიერება და საკუთარი ქმედების უარყოფითი ზეგავლენის გაუცნობიერებლობა.

ყველა ზემოთჩამოთვლილი მიზეზი და მათი შეგდები პირდაპირ კავშირშია არასწორ პოლიტიკასთან, რაც გულისხმობს პოლიტიკის დოკუმენტებსა და სტრატეგიებში გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების არასწორად და არაადეკვატურად ასახვას და გაუმართლებელ საკანონმდებლო ნორმებს ბიოლოგიური რესურსების რეგულირების სფეროში.

გაუმართლებელი საკანონმდებლო ღიაობა სწრაფად იზიდავს ეკონომიკურად მომგებიან პროექტებსა და ინვესტიციებს, მაგრამ მათი გრძელვადიანი შედეგი მძიმე სურათის მომტანია. როცა გარემოზე შემოქმედების მომტან პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებზე ვსაუბრობთ, უნდა გავიაზროთ საკითხის სპეციფიურობა და შესაბამისად განვსაჯოთ პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიმღები პირები.

გარემოსდაცვით და ეკოლოგიურ პრობლემებს განაპირობებს არასწორი ურბანული განვითარება, ნარჩენების გამოუყენებლობა, ჭარბი თევზჭერა და ნადირობა, სამრეწველო დაბინძურება და ა.შ. თუმცა მეორე მხრივ, როცა მოსახლეობა სულ უფრო იზრდება და ეკონომიკა სუსტდება, პოლიტიკური არჩევანის გაკეთება რთულია. უფრო სწორედ, პოლიტიკური არჩევანი არჩევანზე მეტად უალტერნატივო გზადაა დასახული გადასარჩენად.

ეკოლოგისტები აკრიტიკებენ ყველა არგუმენტს, რომელიც გარემოზე ზემოქმედების მომხდენ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებას ეხება. მწვანეთა პარტიების ჩამოყალიბება და საერთოდ ეკოლოგიზმის პოპულარიზაცია დიდწილად განაპირობა ქვეყნების ინდუსტრიალიზაციამ.

2.1 მწვანე პოლიტიკა.

პირველ ეკოლოგიურ პოლიტიკურ პარტიად დასავლეთ ავსტრალიის გაერთიანებული ტასმანიის ჯგუფი ჩამოყალიბდა 1972 წლის მარტში. თუმცა მათ მიიღეს მხოლოდ 3%-იანი მხარდაჭერა საპარლამენტო არჩევნებში და ვერ მიაწლიეს თავიანთ მიზანს, რომ დაეცვათ პედერის ტბა. მიუხედავად ამისა, მათ იმპულსი მისცეს მწვანეთა პარტიების ფორმირებას მსოფლიოში. მათი წესდების მიხედვით, ჯგუფი წარმოადგენს:

1. გადარჩენისთვის მებრძოლი გლობალური მოძრაობის ნაწილს;
2. იღწვის ადამიანის ღირსებისა და კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნებისთვის და უარყოფს შეხედულებას, რომ ადამიანებს აქვთ უფლება მოიხმარონ ყველა ტიპის ბუნებრივი რესურსები ყველა საშუალებებით;
3. გაერთიანებულია ახალი ეთიკური ნორმით, რომელიც აერთიანებს ადამიანებს ბუნებასთან, რათა არ მოხდეს დედამიწის სასიცოცხლო სისტემების კოლაფსი.

გაერთიანებული ტასმანიის ჯგუფის და მისი პრინციპების ჩამოყალიბებას ხელი შეუწყო მასაჩუსეტის ტექნოლოგიური ინსტიტუტის ანგარიშმა „ზრდის ლიმიტები“ Limits to Growth, რომელიც კომპიუტერული მოდელების მეშვეობით ამტკიცებდა რომ თუ არ მოხდება არსებული ეკონომიკური ზრდის შეჩერება ეკოლოგიური კატასტროფა გარდაუვალია. 1973 წელს ნავთობის კრიზისმა ხელი შეუწყო ამ იდეების გავრცელებას. ამავე წელს დიდ ბრიტანეთში გამოქვეყნდა სახელმძღვანელო გადარჩენისთვის, „Blueprint for Survival“ და გამოიწვია ფართო საზოგადოებრივი დებატები. შედეგად, წლის მიწურულს ჩამოყალიბდა ბრიტანეთის მწვანეთა პარტია. დღეს პარტიას ჰყავს საკმაოდ გავლენიანი წევრები ევროპარლამენტში და ადგილობრივ დონეზე, საკრებულოებში, მათ შორის დედაქალაქშიც.

საფრანგეთისა და გერმანიის მწვანეებმა პარტიების ერთ-ერთ მთავარ პრინციპს ეკონომიკური ზრდის ლიმიტები წარმოადგენდა. საფრანგეთში, მწვანეების საპრეზიდენტო კანდიდატ ირენ ედიუმონტი სწორედ ამ დღის წესრიგს წარმოაჩენდა 1974 წლის საარჩევნო კამპანიაში. თუმცა საფრანგეთსა და გერმანიაში მწვანეთა პარტიების მკვეთრი პოპულარობა, ისევე როგორც სხვა დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში, სამოცდაათიანი წლები ანტიბირთვულმა კამპანიებმა განსაზღვრა. მწვანეები თავს მოიაზრებდნენ, როგორც გლობალური საპროტესტო კამპანიის საარჩევნო ფრთას. აღსანიშნავია, რომ გერმანელმა მწვანეებმა 80-იანი წლების არჩევნებში გაიმარჯვეს არა როგორც ფორმალურმა პარტიამ, არამედ როგორც სოციალური მოძრაობის წარმომადგენლებმა. გერმანიის რადიკალ-მემარცხენეებმა, რომლებიც პოლიტიკურ სცენაზე სამოციანი წლების ბოლოს გამოჩნდნენ, უზრუნველყვეს გერმანიის მწვანეთა პარტია წამყვანი ფიგურებით, მათ შორის, პარტიის მომავალი ლიდერთ- იოშკა ფიშერთ.

1968 წლის პარიზის მოვლენებმა, როდესაც სტუდენტმა დემონსტრატებმა იერიში მიიტანეს მომხმარებლობით შეპყრობილ საზოგადოებაზე, ასევე შეასრულა თავისი როლი მწვანე პოლიტიკის ფორმირებაში.

თანამედროვე გარემოსდაცვითი მოძრაობა სათავეს იღებს მე-20 საუკუნის 50, 60 და 70-იან წლებში, რასაც სათავე დაუდო რამოდენიმე ინციდენტმა, რომელმაც მნიშვნელოვნად გაზარდა საზოგადოების გარემოსდაცვითი ცნობიერება. ეს იყო როგორც კალიფორნიის სანაპიროსთან კატასტროფულმა ნავთობის დაღვრა, ასევე ატომური იარაღის გამოცდის შედეგები, დიდი ქალაქების ატმოსფერული ჰაერის კატასტროფულმა დაბინძურება, ფერმებისა და ტყეების განადგურება ქალაქების ზრდის ხარჯზე და ა.შ.

63 წელს ქვეყნდება მეცნიერის რეიჩელ კარსონის წიგნის „მდუმარე გაზაფხული“, რომელმაც ფაქტობრივად რევოლუციური წვლილი შეიტანა თანამედროვე გარემოსდაცვითი მოძრაობის ჩამოყალიბებაში. კარსონმა მოახერხა, უკვე არსებული ფაქტების საფუძველზე თვალნათლივ ეჩვენებინა, რომ ბიოსფეროში მოხვედრის შემდეგ პესტიციდი DDT არამხოლოდ კლავს „მავნებელ მწერს“, არამედ ხვდება

საკვების ჯაჭვში, რის შედეგადაც იწამლება არამხოლოდ ჩიტი და თევზი, არამედ ბავშვებიც.

60-იანი წლების კონტრ-კულტურაც იქცა როგორც მწვანეთა პარტიების პოლიტიკის, ასევე უფრო ფართოდ მწვანე მოძრაობის იდეოლოგიის ნაწილი. კონტრ-კულტურა ეყრდნობოდა ისეთ რადიკალურ მოაზროვნეებს, როგორებიც იყვნენ ჰერბერტ მარკუსი და ერიხ ფრომი- ფრანკფურტის სკოლიდან. კონტრ-კულტურა გმობს კაპიტალიზმს არამხოლოდ მუშათა ექსპლუატაციის გამო, არამედ იმიტომაც რომ ის ახდენს ადამიანის დეჰუმანიზაციას, აყალიბებს მას როგორც პასიურ მომხმარებელს, რომელიც აბინძურებს გარემოს. კონტრ-კულტურის სხვა წარმომადგენელებს, მაგ. ალდოს ჰექსლის და ჰერმან ჰესეს, ასევე ჰქონდათ გავლენა მწვანე პოლიტიკის ჩამოყალიბებაზე. ჰექსლის რომანი, „უტოპია კუნძული“ წარმოადგენს გარკვეული თვალსაზრისით მწვანე სახელმძღვანელოს, რომელიც ასახავს საზოგადოებრივი განვითარების მრავალ ასპექტს, მათ შორის განათლების, სულიერების, ოჯახის და სხვა.

ჩარლზ რეიჩის წიგნმა, „ამერიკის გამწვანება“ (The Greening of America), და თეოდორ ეროზაკის „სად მთავრდება ნაგავსაყრელი“ (Where the Wasteland Ends Theodore Roszak's) ასევე მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა მწვანეთა მოძრაობის ჩამოყალიბებაში.

თანდათანობით ჩამოყალიბდა ე.წ. „ მწვანე ფილოსოფია“, რომლის თანახმად, ადამიანის და სხვა ბუნების შვილთა სიცოცხლე და კეთილდღეობა დედამიწაზე, თავისთავად ღირებულებაა. ეს ფასეულობები მნიშვნელოვანია იმისდა მიუხედავად , თუ რა სარგებლობა მოაქვს დედამიწას და მის რესურსებს კაცობრიობის მიზნებისთვის. შესაბამისად, კაცობრიობას არა აქვს უფლება გაანადგუროს დედამიწაზე არსებული რესურსების (როგორც ბიოლოგიური, ასევე არაბიოლოგიური) მრავალფეროვნება საკუთარი სასიცოცხლო მიზნების დაკმაყოფილებისთვის. მწვანეებს მიაჩნიათ, რომ მათ უნდა შეუწარმოებინონ მომავალ თაობებს დედამიწაზე არსებული მრავალფეროვნება. ამასთან, მწვანეთა განმარტებით, მოქალაქეებს უნდა ჰქონდეთ უფრო მეტი წონა მნიშვნელოვანი საკითხებისა და პრობლემების გადაწყვეტის დროს.

როგორც ვხედავთ, მავნე პოლიტიკური გადაწყვეტილებების თვალყურის მისადევნებლად და მწვანე პოლიტიკის გასატარებლად შეიქმნა მწვანეთა პარტიები. ამ

მხრივ გამორჩეული მეოცე საუკუნის 70–80 –იანი წლები იყო, როცა მწვანეთა პარტიებმა შეძლეს ისეთი თემის დღის წესრიგში დაყენება, როგორცაა ატომურ ენერჯიასთან დაკავშირებული რისკები.

1989 წლიდან საქართველოშიც შეიქმნა მწვანეთა პარტია, რომლის ძირითადი პრინციპებია: ეკოლოგია, დემოკრატია, არამალადობა და მიზნად ისახავს ისეთი საზოგადოების შექმნას, რომელშიც „ყოველი ადამიანი უზრუნველყოფილ იქნება ჯანსაღი, სუფთა და უსაფრთხო გარემოთი, რომელიც ჰარმონიულად შეუხამებს ურთიერთს ამჟამინდელი და მომავალი თაობების ინტერესებსა და მოთხოვნილებებს; საზოგადოება, რომელიც ორიოდ ათწლეულში არ ამოწურავს საუკუნეებისთვის განკუთვნილ რესურსებს; რომელშიც ადამიანი კი არ იარსებებს სახელმწიფოსთვის, არამედ სახელმწიფო – ადამიანისათვის; სადაც ყოველ მოქალაქეს ექნება საკუთარი შესაძლებლობების სრულად გამოვლენის საშუალება; საზოგადოება, რომლისთვისაც თითოეული ადამიანის სიცოცხლე უდიდესი ფასეულობა იქნება”. პარტია დღეს სრულიად უფუქციოა.

თავი 3. საქართველო და მრავალხმრივი გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებები

საქართველომ 1993 წლიდან დაიწყო მრავალხმრივი გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებების რატიფიცირება და დღევანდელი მდგომარეობით, უკვე 32 გლობალური და რეგიონული ხელშეკრულების (კონვენცია, ოქმი, შეთანხმება) მხარე ქვეყანას წარმოადგენს.

წარმოგიდგენთ ყველაზე მნიშვნელოვან მრავალხმრივ გარემოსდაცვით ხელშეკრულებებს, რომელთა მხარეც არის საქართველო.

#	ტიპი	დასახელება	მიღების ადგილი და თარიღი	რატიფიცირებ ა (Ra)/შეერთება (Ac)	ძალაში შესვლა(საქართველო)
1	კონვენცია	შავი ზღვის დაბინძურებისგან დაცვის კონვენცია	ბუქარეს ტი 1992წ.	1993წ.(Ra)	1994წ
1.1	ოქმი	შავი ზღვის დაბინძურებისგან დაცვის კონვენციის ოქმი შავი ზღვის ბიომრავალფეროვნებისა და ლანდშაფტების შენარჩუნების შესახებ	ბუქარეს ტი 1992 წ	2009 (Ra)	ოქმი ძალაში არ არის
1.2	ოქმი	ხმელეთზე განლაგებული	ბუქარეს ტი 1992 წ	1993 (Ra)	ოქმი ძალაში არ არის

		წყაროებისა და საქმიანობებით გამოწვეული შავი ზღვის გარემოს დაბინძურებისგან დაცვის ოქმი			
1.3	ოქმი	შავი ზღვის დაბინძურებისგან დაცვის კონვენციის ოქმი დამპინგით გამოწვეული შავი ზღვის გარემოს დაბინძურებისგან დაცვის შესახებ	ბუქარეს ტი 1992 წ	1993 (Ra)	1993 წ.
1.4	ოქმი	შავი ზღვის დაბინძურებისგან დაცვის კონვენციის ოქმი ავარიულ შემთხვევებში შავი ზღვის გარემოს ნავთობითა და სხვა სახიფათო ნივთიერებებით დაბინძურების თავიდან აცილების მიზნით თანამშრომლობის შესახებ	ბუქარეს ტი 1992 წ	1993 (Ra)	1994 წ
2	კონვენცია	კონვენცია ბოლოგიური	რიო-დეჟანეი	1994 (Ac)	1994წ

		მრავალფეროვნების შესახებ	რო 1992 წ		
2.1	ოქმი	ბიოლოგიური მრავალფეროვნების კონვენციის ბიოუსაფრთხოების კარტახენას ოქმი	კარტახენა 2000 წ	2008 (Ac)	2009წ
3	კონვენცია	გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენცია	ნიუ-იორკი 1992 წ	1994წ (Ac)	1994წ
3.1	ოქმი	კიოტოს ოქმი	კიოტო 1997წ	1999 წ (Ac)	2005წ
4	კონვენცია	ოზონის შრის დაცვის შესახებ	ვენა 1995	1995(Ac)	1996წ
4.1	ოქმი	ოქმი ოზონის შრის დამშლელ ნივთიერებათა შესახებ	მონრეალი 1987	1995 (Ac)	1997წ
5	კონვენცია	კონვენცია გადაშენების პირას მყოფი ველური ფაუნისა და ფლორის სახეობებით საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ	ვაშინგტონი 1973წ	1996წ(Ac)	1996წ
6	კონვენცია	კონვენცია საერთაშორისო მნიშვნელობის	რამსარი 1971 წ	1996წ(Ac)	1997წ

		ჭარბტენიანი, განსაკუთრებით წყლის ფრინველთა საბინადროდ ვარგისი ტერიტორიების შესახებ			
7	კონვენცია	შორ მანძილებზე ჰაერის ტრანსასაზღვრო დაბინძურების კონვენცია	ჟენევა 1979წ	1999წ(Ac)	1999 წ
7.1	ოქმი	შორ მანძილებზე ჰაერის ტრანსასაზღვრო დაბინძურების კონვენციის ოქმი გავრცელების მონიტორინგისა და შეფასების ერთობლივი პროგრამის გრძელვადიანი დაფინანსების შესახებ	ჟენევა 1984წ	2012 წ(Ac)	2013 წ
8	კონვენცია	კონვენცია სახიფათო ნარჩენების	ბაზელი 1989	1999 (Ac)	1999 წ

		ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვისა და განთავსების შესახებ			
9	კონვენცია	გაეროს კონვენცია გაუდაბნოების წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ	პარიზი 1994 წ	1999 (Ra)	1999წ
10	კონვენცია	კონვენცია ველური ცხოველების მიგრირებად სახეობათა დაცვის შესახებ	ბონი 1979წ	2000წ(Ac)	2000წ
10. 1	შეთანხმება	შეთანხმება შავი ზღვის, ხმელთაშუა ზღვისა და მიმდებარე ატლანტის ოკეანის მცირე ვეშაპისებრთა დაცვის შესახებ	მონაკო 1996წ	2001(Ra)	2001წ
10. 2	შეთანხმება	შეთანხმება აფრიკა– ევრაზიის მიგრირებადი წყლის ფრინველთა დაცვის შესახებ	ჰააგა 1999წ	2001(Ra)	2001წ
10. 3	შეთანხმება	შეთანხმება ევროპის ლამურების პოპულაციების დაცვის შესახებ	ლონდონ ი 1991 წ	2001 (Ra)	2002წ

11	კონვენცია	კონვენცია გარემოსდაცვით საკიტხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის ,გაადწყვეტილების მირების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის და ამ სფეროში მართმსაჯულების საკიტხებზე	ორჰუსი 1998წ	2000(Ra)	2001წ
12	კონვენცია	გაეროს კონვენცია მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების შესახებ	როტერდ ამი 1998წ	2006წ(Ac)	2007წ
13	კონვენცია	როტერდამის კონვენცია ცალკეული საშიში ქიმიური ნივთიერებებითა და პესტიციდებით საერთაშორისო ვაჭრობის სფეროში წინასწარი დასაბუტებულიტან ხმობის	როტერდ ამი 1998წ	2006წ (Ac)	2007წ

		პროცედურის შესახებ			
14	კონვენცია	ევროპის ველური ბუნებისა და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვის კონვენცია	ბერნი1979წ	2008წ(Ac)	2010წ
15	კონვენცია	ევროპის ლანდშაფტური კონვენცია	ფლორენცია2000წ	2010(Ra)	2011 წ
16	შეთანხმება	შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკისა და ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტოს „ბირთვული იარაღის გაუვრეცელობის შესახებ ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით	ვენა 1997წ	2003წ(Ra)	2003წ
17	კონვენცია	კონვენცია ბირთვული ნივთიერებების ფიზიკური დაცვის შესახებ	ვენა და ნიუ-იორკი 1980წ	2006(Ac)	2007წ
18	კონვენცია	გაერთიანებული კონვენცია	ვენა 1997წ	2009წ (Ac)	2009წ

		გამოყენებულ საწვავთან მოპრობის უსაფრთხოებისა და რადიოაქტიურ ნარჩენებთან მოპრობის უსაფრთხოების შესახებ			
19	კონვენცია	კონვენცია ბირთვული ავარიის შემთხვევაში ადრეული შეტყობინებების შესახებ	ვენა 1986 წ	2010წ(Ac)	2010წ

ყველაზე მნიშვნელოვანი ამ მიმართულებით არის საქართველო-ევროკავშირის შორის გაფორმებული ასოცირების შესახებ შეთანხმება, რომელსაც ხელი 2014 წელს მოეწერა. აღნიშნულ შეთანხმებაში გარემოს დაცვას დიდი ყურადღება ექცევა. გარემოსდაცვითი ვალდებულებების ჩამონათვალი ერთ-ერთი ყველაზე მოცულობითია სექტორულ მიმართულებებს შორის. ძირითადი გარემოსდაცვითი ვალდებულებები შეთანხმების სამ თავშია წარმოდგენილი. პირველი, ეს არის „გარემოს დაცვის თავი“, რომელიც მოიცავს შვიდ დარგობრივ მიმართულებას:

- გარემოსდაცვითი მმართველობა
- ჰაერის ხარისხი
- წყლის ხარისხი
- ნარჩენების მართვა

- ბუნების დაცვა
- სამრეწველო დაბინძურება და სამრეწველო საფრთხეები
- ქიმიური ნივთიერებების მართვა

ცალკე თავი ეძღვნება კლიმატის ცვლილებას .

ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ (DCTA) შეთანხმების თავი „ ვაჭრობა და მდგრადი განვითარება “ ფარავს 4 დამატებით მიმართულებას, როგორებიცაა :

- მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი შეთანხმებები
- ბიომრავალფეროვნება
- ტყის მდგრადი მართვა და ხე-ტყის ნაწარმიტ ვაჭრობა
- თევზის პროდუქციით ვაჭრობა

ნაკისრი გარემოსდაცვითი ვალდებულებების შესრულების ვადები 2–დან 15 წლამდე მერყეობს.

აღსანიშნავია, რომ ორჰუსის კონვენციის პრინციპები სრულად არის ასახული საქართველო–ევროკავშირს შორის გაფორმებულ ასოცირების შესახებ შეთანხმებაში, რაც ხაზს უსვამს ორჰუსის კონვენციის მნიშვნელობას გარემოს დაცვის სფეროში, კერძოდ, გარემოსდაცვით მმართველობაში.

ორჰუსის კონვენცია საქართველოსთვის ერთ–ერთი უმნიშვნელოვანესია გარემოს დაცვის მიმართულებით. კონვენცია მიღებულია 1998 წელს (ორჰუსი,დანია), საქართველომ რატიფიცირება მოახდინა 2000 წელს, ხოლო ძალაში შევიდა 2001 წელს. მისი ხელმომწერია 39 ქვეყანა. ორჰუსის კონვენციას აქვს სამი ძირითადი პრინციპი:

1. გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა.
2. გარემოსთან დაკავშირებულ საკიტხებზე გაადწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობა
3. მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა

თავი 4. ქართული მედიის მიერ გაშუქებულ გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიურ საკითხებზე არსებული კვლევები

ქართული მედიის მიერ გაშუქებული გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების გაშუქების თემატიკისა და სიხშირით კვლევით განებივრებულები ნამდვილად არ ვართ, რაც კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს საკითხის არაპრიორიტეტულობას. პირველი სრულფასოვანი კვლევა 2011 წელს ჩატარდა ადამიანის უფლებათა ცენტრის მიერ. კვლევის ავტორები :ალეკო ცქიტიშვილი,სალომე აჩბა,შორენა ლათათია,თეა თოფურია. მკვლევარები აწარმოეს შემდეგი მედიასაშუალებების მონიტორინგი: ჩაატარა შემდეგი მედია საშუალებების მონიტორინგი: გაზეთები „ალია“, „რეზონანსი“, „ახალი თაობა“ და საზოგადოებრივი მაუწყებლის დღის მთავარი საინფორმაციო გამოშვება „მომბე“. საანგარიშო პერიოდად კი აიღეს 2011 წლის 30 მაისი–2011 წლის 30 დეკემბერი. კვლევის შედეგად დაასკვნეს, რომ გარემოსდაცვითი საკითხები ზედაპირულად, პრობლემებისა და მათთან დაკავშირებული სხვადასხვა საინტერესო საკითხის სიღრმისეული ანალიზის გარეშე შუქდება და შეიმუშავებს რეკომენდაციები:

1. გარემოს დაცვის საკითხები უნდა გაშუქდეს უფრო ინტენსიურად და სიღრმისეულად, შემეცნებითი ან ცნობიერების ამაღლების პროგრამების ათვისებით;
2. აუცილებელია, მომზადდეს მასალა სხვადასხვა ისეთ მნიშვნელოვან თემაზე, როგორცაა: კლიმატის ცვლილება, ბიომრავალფეროვნება, კონსერვაცია და ა.შ.;
3. საჭიროა, მომზადდეს მასალა არამხოლოდ თბილისის, არამედ საქართველოს ყველა რეგიონის პრობლემების შესახებ;
4. ჟურნალისტები უფრო ხშირად უნდა ჩავიდნენ შემთხვევის ადგილზე, უშუალოდ გაეცნონ პრობლემას და სტატია/სიუჟეტი ამის შემდეგ მოამზადონ;
5. საჭიროა, გაიზარდოს კომუნიკაცია ჟურნალისტებსა და მეცნიერებს, ექსპერტებს, ენერგეტიკისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს, ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს შორის;

6. ბექდურ მედიაში აზრის გამოთქმის საშუალება უნდა მიეცეთ სტიქიის შედეგად დაზარალებულ პირებს და უბრალო მოქალაქეებს. ჟურნალისტებმა მათ, როგორც ინფორმაციის წყაროს, უფრო ხშირად უნდა მიმართონ ხოლმე;

7. აუცილებელია, გაღრმავდეს ჟურნალისტების ცოდნა და ამალდეს მათიკვალიფიკაცია გარემოს დაცვის სფეროში

მეორე კვლევა „მედიის განვითარების ფონდის“ დაკვეთით გაკეთდა. კვლევის ავტორი–თინათინ იზორია. კვლევის საანაგრიშო პერიოდი მოიცავს 2012 წლის 12 მარტიდან 12 აპრილამდე პერიოდში გამოქვეყნებული საგაზეთო სტატიებისა და ტელევიზიულ ექვტების ანალიზს.

კვლევის შედეგად მკვლევარმა გამოარკვია, რომ „ქართული მედია გარემოსდაცვითი საკითხებით იშვიათად ინტერესდება და ამას უფრო კამპანიური ხასიათი აქვს. ეკოლოგიის საკითხებით ქართული მედიის დაინტერესება უფრო ზედაპირულია, ძირითადად, რეპორტაჟული ხასიათის და იშვიათად ხდება პრობლემის ღრმად და მრავალმხრივი განხილვა, დარღვეულია მხარეთა ბალანსი, ნათლად ჩანს ჟურნალისტის სუბიექტური პოზიცია, ენა და სტილი არ ჯდება სტანდარტებში.“

აღნიშნული თემის გაანალიზება სცადა mediachekeer-მა. მანანა ქოჩლაძე თავის სტატიაში „მედია და გარემოსდაცვითი საკითხები“ (2016.01.02) წერს, რომ ქართული მედიის, ისევე როგორც საზოგადოების ნაწილი, ვერ ასხვავებს მეცნიერება - ეკოლოგიას და გარემოს დაცვის სექტორს. შესაბამისად, ვერ არჩევს საუბრის საგანს და წარმოდგენა არა აქვს თუ რა არის გარემოსდაცვის საბოლოო მიზანი. „სინამდვილეში ჩვენს მედიას არ აინტერესებს გარემოსდაცვითი თემატიკა და ის მხოლოდ ცდილობს უპასუხოს მსმენელთა თუ მკითხველთა ინტერესს; მედია არ თვლის ამ თემებს საკმარისად მნიშვნელოვნად, რომ ამაში დახარჯოს რესურსი - მოამზადოს ჟურნალისტები, რომლებსაც ეცოდინებათ პრობლემის არსი, გარემოსდაცვითი კანონმდებლობა და ინსტრუმენტები, ჟურნალისტები, რომლებიც დაინახვენ მიზეზ - შედეგობრივ კავშირებს გარემოსდაცვითი პრობლემების კუთხით, კომპანიების მიერ მოწოდებული პრეს-რელიზის წაკითხვის შემდეგ დასვამენ ადეკვატურ შეკითხვებს

გარემოსდაცვითი და სოციალური რისკების თაობაზე. მაგალითად, გარემოს დაცვის სამინისტროდან მიღებულ ინფორმაციას, რომ ქალაქ თბილისში ჰაერის ხარისხი დამაკმაყოფილებელია, ჟურნალისტები დაუპირისპირებენ არა რომელიმე ექსპერტის მოსაზრებას, არამედ თვით სამინისტროს მიერ გარემოს მდგომარეობის მონიტორინგის ანგარიშებს.”–დასძენს ის. ავტორის მოსაზრებები ეფუძნება არა კვლევას და გარკვეული პერიოდის მედიუმის გაშუქების ანალიზს, არამედ პირად დაკვირვებებს, მაგრამ ვინაიდან ძალიან მწირია ჟურნალისტების მუშაობის მონიტორინგი გარემოსდაცვით თემებთან დაკავშირებით, მნიშვნელოვანდ მივიჩნით სტატიას გავცნობოდით.

თავი 5. ქართველი ჟურნალისტების დისკუსიები გარემოსდაცვით და ეკოლოგიური საკითხების თემებზე

იმის დასადგენად თუ როგორ აფასებენ გარემოსდაცვით და ეკოლოგიურ საკითხებზე მომუშავე ჟურნალისტები დარგის დღევანდელ მდგომარეობას, რა პრობლემებს აწყდებიან ისინი მუშაობისას და რა მიაჩნიათ გარემოსდაცვითი ჟურნალისტიკის არაპრიორიტეტულობის მიზეზად, ჩვენ სტრუქტურირებული ინტერვიუ ჩავწერეთ მათთან.

შეკითხვები :

- 1) თქვენი აზრით, რატომ არ არის პრიორიტეტული ქართული მედიისთვის გარემოსდაცვითი საკითხების გაშუქება ?
- 2) რამდენად ერკვევიან ქართველი ჟურნალისტები გარემოსდაცვით და ეკოლოგიურ საკითხებში და რამდენად შეუძლიათ მათ პრობლემების იდენტიფიცირება ?
- 3) რამ განაპირობა ჩვენი რესპონდენტების დაინტერესება გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების მიმართ?

ჟურნალისტი და ბლოგერი კრისტინე პახომოვა მიიჩნევს, რომ ქართული მედიისა და მაუწყებლობის სარედაქციო კოლეგიის ინტერესი მხოლოდ პოლიტიკის ირგვლივ ტრიალებს. მისი თქმით, საეთერო ბადეს დაკვირვებით ადვილი მისახვედრია, რომ სოციალურ–ეკონომიკური საკითხებიც კი იმდენად შუქდება, რამდენადაც ის პოლიტიკას უკავშირდება. „ამ პირობებში გარემოსდაცვითი საკითხების არაპრიორიტეტულობა რთული გასაშიფრი არაა. გარემოსდაცვითი პრობლემებიც მაშინ შუქდება, თუკი რომელიმე ჰესის მშენებლობას პოლიტიკოსი ან რომელიმე პოლიტიკური გუნდი ლობირებს ან მაუწყებლის სარედაქციო ხედვასთან წინააღმდეგობაში მოდის.“ – ამბობს კრისტინე. მ გამომდინარე აქედან, ჟურნალისტების „როგორც დაქირავებულებს ნაკლები ინტერესი ამ საკითხისამი მისთვის გასაკვირი არაა . რაც შეეხება ჟურნალისტების ცოდნას გარემოსდაცვით

საკითხებში, უარყოფითად აფასებს , თუმცა მიიჩნევს რომ პრობლემა მხოლოდ ჟურნალისტებში არ არის. „ეს არ არის პერსონალურად ერთი ჟურნალისტის პრობლემა. ტენდენციაა ასეთი, რადგან ქართულ ჟურნალისტიკაში იშვიათია პროფესიული მიმართულებით მომუშავე ჟურნალისტი, რომელიც ღრმად იცნობს და მუშაობს მხოლოდ ერთ მიმართულებაზე.“ მის ინტერესს გარემოსდაცვითი საკითხებისადმი რამდენიმე არასამთავრობო ორგანიზაციის დამსახურებად მიიჩნევს, რომლებიც ინტენსიურად ატარებენ სხვადასხვა ტიპის შემეცნებით ტრენინგებს ჟურნალისტებისთვის მწვავე თუ ზოგადი თემების ირგვლივ. „ჩემი დიანტერსება ამ თემებისადმი ზოგიერთი ასეთი ორგანიზაციის გუნდის გულითადი შრომის შედეგია“ – გვითხრა მან.

რადიოჟურნალისტი- გოგა ქუცნიაშვილი, კრისტინეს მსგავსად, გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების არაპრიორიტეტულობას პოლიტიკისადმი გადაჭარბებული ყურადღებით ხსნის. მისი აზრით , ამას მძიმე სოციალური ფონიც განაპირობებს, რადგან მძიმე სოციალური პირობებში საზოგადოებას ერთადერთ მხსნელად პოლიტიკა ევლინება და ეკონომიკაში მიმდინარე პოლიტიკური გადაწყვეტილებებით უფრო ინტერესდება, ვიდრე გარემოსდაცვითი პოლიტიკით.

გოგა მიიჩნევს , რომ ქართველ ჟურნალისტების არაპროფესიონალიზმი აღნიშნული საკითხების გაშუქებისას განპირობებულია თემაზე მუშაობის მცირე პრაქტიკით. „ მხოლოდ რამდენიმე ჟურნალისტია, რომლებსაც შეუძლიათ პრობლემების იდენტიფიცირება და გაანალიზება, უმეტესად, კი, ჟურნალისტებმა არ იციან როგორ გააშუქონ გარემოსდაცვითი ან ეკოლოგიური საკითხი. საკითხისადმი მისი ინტერესი გარემოსადმი პირადმა სენსიტიურმა განწყობებმა განაპირობა .

ჟურნალისტი ცირა გვასალია გარემოსდაცვით საკითხებზე უკვე მერვე წელია მუშაობს. მის მიერ მომზადებულ სტატიებს საქართველოში არსებულ გარემოსდაცვით და ეკოლოგიურ პრობლემებზე ხშირად უცხოური მედია იყენებს, როგორც კომპეტენტურ წყაროს. ცირას წინა ორი რესპონდენტისგან განსხვავებული პოზიცია აქვს გარემოსდაცვითი საკითხების არაპრიორიტეტულობასთან დაკავშირებით. ის მიიჩნევს, რომ გარემოსდაცვითი საკითხების გაშუქება არა სარედაქციო პოლიტიკით,

არამედ აუდიტორიის გულგრილობით არის განპირობებული. ცირა დარწმუნებულია, რომ თუ იქნება მასობრივი მოთხოვნა მსგავსი ტიპის ინფორმაციაზე, მაშინ რედაქტორებიც დაინეტერესდებიან და ეცდებიან ჟურნალისტების გადამზადებას . მისი აზრით, კითხვარში ჩამოთვლილი სამივე კომპონენტი რამდენადმე ერთმანეთთანაა კავშირში, რადგან თუ ხალხს არა აქვს მოთხოვნილება აღნიშნული თემების სიახლეებისა თუ ზოგადი მდგომარეობის შესახებ, ის იშვიათად ხვდება ჟურნალისტის ობიექტივში. თუ ჟურნალისტი იშვიათად აშუქებს გარემოსდაცვით თემას, მას არ შეუძლია პრობლემის იდენტიფიცირება და ანალიზი. ცირა მის ინტერესს გარემოსდაცვითი ჟურნალისტიკისადმი გარემოზე პატარა ასაკიდან მიღებული და გამჯდარი ინფორმაციით ხსნის .

ჟურნალისტმა და ბლოგერმა, დავით ფარულავამ გარემოსდაცვით თემატიკაზე „ლიბერალში“ გამოქვეყნებული სტატიით „ერთი ძუნძგლიანი ჩიტი ჩამოვარდა“ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის მიერ დაწესებული სპეციალური პრიზი მიიღო. დავითი გარემოსდაცვითი საკითხების არაპრიორიტეტულობას, ცირას მსგავსად, საზოგადოების გულგრილობით ხსნის. მისი თქმით, მედიამოხმარებელთა ქცევა განაპირობებს იმას, რომ ქართული მედია ამ საკითხს არ ანიჭებს პრიორიტეტს, რადგან როგორც წესი, ეს საკითხი არ იწვევს დიდ რეზონანსს ქართულ საზოგადოებაში. მისი თქმით, ჟურნალისტების დაბალი სამუშაო კომპეტენცია იმით არის გამოწვეული, რომ მათ ერთდროულად რამდენიმე საკითხზე უწევთ მუშაობა და რომელიმე კონკრეტულ საკითხში ღრმად გარკვევის შესაძლებლობა მცირე დროში არა აქვთ. გარემოსადმი მის ინტერესს პირადი განწყობებით ხსნის : „ჩემი სტატია „ერთი ძუნძგლიანი ჩიტი ჩამოვარდა“ ეხებოდა ნავთობ-კომპანიის ნარჩენების ღია ავზს, რომელშიც ფრინველები კვდებოდნენ. გამოქვეყნებული მასალის შემდეგ გარემოს დაცვის სამინისტროს მონაწილეობით პრობლემა გადაიჭრა: ავზი გააუქმეს, რამაც გარემოსადმი ზიანის რისკები შეამცირა. ბევრი ასეთი შემთხვევა იყო, როცა გააუქმებულ მასალას რეაგირება მოყვა და ეს კარგი სტიმულია ჟურნალისტისთვის.

პროფესიით ჟურნალისტი მარიკო წიქორიძე კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელის „CENN“-ის ტყის მდგრადი მართვის

პროექტის კოორდინატორია. ორგანიზაცია ხშირად ატარებს ტრენინგებს ჟურნალისტებისთვის, რათა მათ კვალიფიკაცია აიმაღლონ გარემოსდაცვითი საკითხებში. მარიკოს აზრით, მედიაში გარემოსდაცვითი საკითხების არაპრობლემატიკულობა რამდენიმე მიზეზითაა განპირობებული. ის ჩვენი ყველა რესპონდენტის მიერ დასახლებულ მიზეზებს აჯამებს და ამბობს, რომ გარდა სუსტი გარემოსდაცვითი პოლიტიკისა, საკითხისადმი არასენსიტიურ განწყობას დარგის მქონე რეპორტიორების სიმწირეც განაპირობებს. მისი აზრით, გარემოსდაცვითი პრობლემების იდენტიფიცირება ყველაზე კარგად რეგიონში მომუშავე ჟურნალისტებს გამოსდით, რადგან მათ კარგად იციან ადგილობრივი ეკოლოგიური პრობლემები. მის სენსიტიურ დამოკიდებულებას ბუნების სიყვარულით ხსნის „ გარემოსდაცვითი საკითხები უმნიშვნელოვანესია და ჟურნალისტებს დიდი წვლილი შეტანა შეუძლიათ გარემოს დაცვაში თუ სწორად გააშუქებენ პრობლემებს. არაერთი შემთხვევა გვქონდა, როცა რამდენიმე ჟურნალისტის მიერ ეკოლოგიურ თემაზე ერთდროულად გაშუქებულმა სტატიებმა შეცვალა პოლიტიკური გადაწყვეტილება ამ პრობლემისადმი .“

პირველი გარემოსდაცვითი ბლოგის „ecofact.com“-ის რედაქტორი, ოლივია ცისკარიშვილი მიიჩნევს, რომ გარემოსდაცვითი საკითხების მოვლენურად გაშუქება მეტწილად ჟურნალისტების დაბალი კომპეტენციის ბრალია. „ გარემოსდაცვითი თემების გაშუქება ვერ ვიტყვი, რომ არაა პოპულარული, ყოველი მეორე ნიუსი თუ რეპორტაჟი ამ თემას ეხება. თუმცა ეს მედიაპროდუქტი იმ ამბებს გვიყვება, რომ რაღაც კატასტროფა მოხდა, ან მეწყერი ჩამოწვა, ან ღვარცოფი წამოვიდა, ან მდინარე აღიდა, ან ზღვა გადმოვიდა ნაპირებიდან და ა.შ. პრობლემა ისაა, რომ ჟურნალისტები ამ თემებს არ აშუქებენ მანამდე, ვიდრე კატასტროფის წინაშე არ დავდებით. ეს კი სამწუხარო ფაქტია. ჩვენს მედიასაშუალებებში ჰგონიათ, რომ მათი მედიასაშუალება უფრო გაყიდვადი იქნება, სწორედ იმ მედიაპროდუქტით, რომელიც ასახავს კატასტროფებსა და ტრაგედიებს. ნაკლებად ფიქრობენ პრევენციაზე, ნაკლებად ფიქრობენ საზოგადოებაზე, ნაკლებად ფიქრობენ, როგორ მიაწოდონ ინფორმაცია საზოგადოებას და შესაბამის უწყებებს, რომლებსაც შეუძლიათ ამ კატასტროფების თავიდან აცილება. ამაში კი ლომის წვლილი ჟურნალისტებსაც მიუძღვით და

რედქტორებსაც. თუმცა არის ერთი ფაქტორიც, ჟურნალისტებმა უბრალოდ არ იციან ან არ სურთ შეხედონ პრობლემას უფრო კომპეტენტურად, გლობალურად. ხშირად ვიწრო ჩარჩოებიდან იყურებიან და შესაბამის მედიაპორდუქტსაც დებენ.”

გარემოსდაცვითი საკითხებისადმი მის ინტერესს შემდეგნაირად ხსნის : „ ერთ დღეს დღეს მივხვდი, რომ სოციალური პრობლემები, ეკონომიკა, გარემოს დაცვა ერთმანეთზეა მყარად გადაჯაჭვული. და ამ ჯაჭვში ცენტრალური ადგილი უკავია გარემოს დაცვას. თუ გლეს მოსავალი დაესეტყვა, შესაბამისად მიადგა ეკონომიკური ზარალი და ამ გლეს სოციალურად ძალიან გაუჭირდა მიზეზი იყო სეტყვა... სწორედ ამ მიზეზების ძიებამ მიმიყვანა იქამდე, რომ გარემოს დაცვის თემებს ხშირად არ უთმობენ შესაბამის ყურადღებას, არა მარტო ჟურნალისტები, ის ადამიანებიც, რომელთა პირდაპირი მოვალეობაა იფიქრონ ამ საკითხებზე. უფრო ღრმად რომ ჩავიხედე მივხვდი, რომ პრობლემა მართლა გლობალურია და ამ თემებზე (იმ წლებში, 2008-09 წლებში, როცა ეკოფაქტი გავაკეთე, როგორც ბლოგი) ფაქტობრივად არავინ წერდა. თუ ჩვენ არ დავიცავთ გარემოს, არ ვიფიქრებთ კლიმატურ ცვლილებებზე, არ მივაწვდით ინფორმაციას აუდიტორიას, კატასტროფული მოვლენების წინაშე დავდგებით. თემა ძალიან მნიშვნელოვანია და სამწუხაროდ, მომავალ ჟურნალისტებს უნივერსიტეტებში არ ასწავლიან გარემოს დაცვით თემებზე მუშაობას. მეც ძალიან ბევრი ტრენინგის გავლა მომიწია, როგორც საქართველოში, ასევე საზღვარგარეთ, რომ ასე თუ ისე გავრკვეულიყავი ამ სფეროში.”

თავი 6. კვლევის ძირითადი შედეგები

რაოდენობრივი და თვისობრივი კონტენტ-ანალიზის მეშვეობით გამოვითვალეთ გარემოს დაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების საერთო მოცულობა საკვლევ სამ მედიასაშუალებაში: „ლიბერალი“ „Primetime.ge“ , „On.ge“. კვლევის შედეგად აღმოჩნდა, რომ ყველაზე მეტად შერჩეული მედიიდან გარემოსდაცვით და ეკოლოგიურ საკითხებს აშუქებს ონლაინ-მედიუმი „ლიბერალი“ , რაც რაოდენობრივად უდრის 28 სტატიას . მას მოსდევს „Primetime.ge“ 27 სტატია და „On.ge“- 9 სტატია.

გაშუქებული სტატიების თემატიკის გაანალიზებისას გამოიკვეთა ის საერთო თემები, რომელიც ყველაზე ხშირად მოხვდა შერჩეული მედიის გაშუქების ფოკუსში.

- ეკოლოგია და გარემოს დაცვა
- სტიქია
- უკანონო ნადირობა
- კლიმატის ცვლილება

ეკოლოგიასა და გარემოსდაცვაზე მომზადებული თემების გაშუქების სიხშირით გამოირჩა „ლიბერალი“ , უკანონო ნადირობასთან დაკავშირებული თემების გაშუქებით „Primetime.ge“. რაც შეეხება კლიმატის ცვლილებასა და სტიქიას ამ თემას ყველაზე დიდი დრო დაუთმო „On.ge“-მ.

6.1 სტატიათა გეოგრაფიული გავრცელების არეალი

ლიბერალის სტატიებში გაშუქებული იყო როგორც თბილისში არსებული გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური პრობლემები , ასევე სხვა რეგიონებშიც. ლიბერალის ობიექტივში მოხვდა თბილისის, გარდაბნის, ქსანი-სტეფანწმინდის, ჭიათურის, სვანეთის, ბაღდათის, ყაზბეგის, ბორჯომ-ხარაგაულის, რაჭის გარემოსდაცვითი საკითხები. „On.ge“შემოიფარგლა მხოლოდ თბილისისა და

ბორჯომ-ხარაგაულის გარემოსდაცვითი თემებით, Primetime.ge-ს ობიექტივში მოხვდა : თბილისი, რუსთავი, ჭიათურა, შუახევი, წყნეთის, სამეგრელო ,თუშეთი, მესტია.

6. 2 გამოქვეყნებული სტატიების ანალიზი ლიბერალის მიხედვით

ლიბერალში საანგარიშო პერიოდის განმავლობაში დაიბეჭდა 28 სტატია. სტატიები იყო როგორც ნიუსური, ასევე ღრმა და ინფორმაციული. სტატიებში აღწერილი იყო პრობლემები თითქმის მთელი საქართველოს მასშტაბით. ლიბერალის გაშუქების ობიექტივში მოხვდა როგორც მოვლენური გარემოსდაცვითი პრობლემები, ასევე თვითონ ლიბერალის მიერ აქტუალიზებული პრობლემები. თემატიკაც სხვა მედიასაშუალებებთან შედარებით მრავალფეროვანი იყო. მათ გააშუქეს კლიმატის ცვლილების შესახებ ბორჯომ-ხარაგაულის ტყე-პარკში აღმოჩენილი უკანონო ნადირობის ფაქტები, წითელი ნუსხის ხეების მოჭრის ნებართვის გაცემა, გარემოსდაცვითი სამაგისტრო პროგრამის შესახებ ახალი ინიციატივა, ასევე გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის კვლევა, არსებული ინიციატივები, გეგმები და სამომავლო რისკები. დრო დაუთმეს თელავში არსებული გარემოსდაცვითი ფემინისტური კამპანიას, ასევე „მწვანე ალტერნატივას“ სარჩელის განხილვას სასამართლოში.

ჩამოთვლილი სტატიებიდან წყაროთა სიმწირით გამოირჩა 2017 წლის 23 მაისს დაბეჭდილი სტატია : „ინიციატივა საჯარო სივრცისთვის: „მზიურის“ ტერიტორიას განაშენენიანების მორიგი საფრთხე ემუქრება.“ წყაროდ მოყვანილია მხოლოდ „ინიციატივა საჯარო სივრცისთვის“. სტატიაში არაფერია ნათქვამი გარემოს დაცვის სამინისტროში ადასტურებენ თუ უარყოფენ აღნიშნულ ინფორმაციას.

საბოლოო ჯამში, შეგვიძლია დავასვენათ, რომ „ლიბერალი“ ცდილობს გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხები აღწეროს ღრმად, მოიძიოს სხვადასხვა წყარო და გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების გაშუქებას ჰქონდეს

ინტენსიური სახე. ჟურნალისტების წერის სტილი პროფესიონალურია. სტატიათა ტონი კი ნეიტრალური.

მიუხედავად ამისა, ვფიქრობთ, რომ ექვსი თვის განმავლობაში გაცილებით მეტი ეკოლოგიური პრობლემის იდენტიფიცირება და გაშუქება იქნებოდა შესაძლებელი. ვიანიდან საკვლევი პერიოდის პირველი სამი თვე ძალიან ციოდა და შესაბამისად, აქტიურად უნდა მდგარიყო ხეების გაჩეხვის პრობლემა, ეს საკითხი ლიბერალის ყურადღების მიღმა დარჩა. ასევე, ლიბერალი ნაკლებად ინტერესდება ისეთი საკითხებით, რომელიც ამინდისა და კლიმატის ცვლილებას ეხება. აღნიშნული საკითხები კი ჩვენს რეგიონში დაკავშირებულია გზების ჩახერგვასთან, მეწყერსაშიშ ზონებთან და ა.შ.

6.3 გაშუქებული სტატიათა ტონი „ Primetime.ge”-ს მიხედვით

„Primetime.ge”-მ გარემოსდაცვით და ეკოლოგიურ საკითხებზე 27 სტატია დაიბეჭდა. სტატიათა უმრავლესობა ნიუსური ხასიათისაა და მოკლებულია ანალიზსა და საკვანძო საკითხების გამოკვეთას. დასახელებული მედიუმი ყველაზე ხშირად აშუქებს ამინდის ცვლილებასთან დაკავშირებულ არსებულ თუ მოსალოდნელ საფრთხეებს. ჟურნალისტებმა გააშუქეს სტიქია სამეგრელოში, მეწყერი წყნეთში, თუშეთის ზვავს შეწირული ადამინის ტრაგიკული ისტორია და ზამთრის პერიოდში სვანეთის გზაზე არსებული მდგომარეობა .

მედიაგამოცემამ ნიუსის სახით მოგვაწოდა ინფორმაცია შუახევზე, რომლის მოსახლეობაც უამინდობის გამო ცენტრს იყო მოწყვეტილი. სტატია სახელწოდებით „ შუახევში 10 სოფელი ცენტრს არის მოწყვეტილი, მოსახლეობა დახმარებას ითხოვს”, არის კარგი მაგალითი იმისა, როგორ არ უნდა გაშუქდეს გარემოსდაცვითი საკითხი. 06.02.2017–ში დაბეჭდილ სტატიაში ვკითხულობთ : „ შუახევში 10 სოფელი ცენტრს არის მოწყვეტილი .მეწყრული პროცესები სოფელ კობალთსა და ერედვანდთან ამ წუთებშიც აქტიურია.გზაზე მეწყერია ჩამოწოლილი,მიწის მასის უწყვეტი ჩამოშლის გამო ვერ ხერხდება გზის გაწმენდა. „იბერიას” ინფორმაციით პროცესი ხუთი დღეა

გრძელდება. “ ჟურნალისტის წყაროს წარმოადგენს სხვა მედიასაშუალება, რომელიც გაურკვეველია როგორ ახერხებს ცენტრისგან მოწყვეტილ ქალაქის მოსახლეობასთან დაკავშირებას . გზები არ იწმინდება ,რომლის მიზეზადაც მიწის უწყვეტი მასის ჩამოშლა სახლდება, თუმცა ბუნდოვანია ესეც იბერიას ვერსიაა თუ გარემოს დაცვის სამინისტროს ოფიციალური განმარტება. გარდა ამისა, არსად ჩანს სტატიის სათაურში გამოტანილი ტექსტი, რომ მოსახლეობა დახმარებას ითხოვს, ადგან მოსახლეობიდან არავინ ჰყავთ ჩაწერილი . წყაროს არსებობის შემხთვევაში კი უნდა დაეუხსტებინათ კონკრეტულად რა სახის დახმარებას ითხოვენ? არ აქვთ შუქი,წყალი,საკვები თუ რომელი სხვა სიცოცხლისთვის მნიშვნელოვანი საშუალება ? ასევე, უცნობია გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს განცხადება აღნიშნულ პრობლემასთან დაკავშირებით, როდიდან აღდგება სამუშაოები,თუ დამხარებას ითხოვს მოსახლეობა,რა ხერხებით აპირებს სამინისტრო მათ დახმარებას და ასე შემდეგ.

05.29.2017.–ში დაბეჭდილ სტატიაში :„თბილისის ფუნქციულიორმა პანელური დისკუსიას „ბუნების ეკონომიკას” უმასპინძლა, სადაც იმსჯელეს შესაძლებელია თუ არა საქართველოს ეკონომიკის ზრდა ბუნებაზე ზრუნვის გარეშე. სტატიაში არაფერია ნათქვამი რა საკითხები და პრობლემები გამოიკეთა მსჯელობისას, ასევე ვერ ვხდებით სახელმწიფო, კერძო ან სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლების კომენტარებსაც.

06.20.2017 ში გამოქვეყნებული სტატიიდან ვიგებთ რომ „მერიაში ენერგოეფექტურობის საკითხებზე შეხვედრა შედგა.შეხვედრა მიზნად ისახავდა საზოგადოებრივ შენობებში ენერგოდამზოგავი ღონისძიებების შესახ ცნობიერების ამაღლებას. შეხვედრისთვის რუსთავი იმიტომ შეირჩა რომ ქალაქი 2011 წელს შეურთდა „მერობის შეთანხმებას”. იქვეა განარტებული, რომ „მერობის შეთანხმებით” რუსთავმა აიღო ვალდებულება, რომ 2020 წლისთვის ქალაქის ტერიტორიაზე CO2–ის გამოფრქვევა 20%-ით უნდა შემცირდეს.

დასმული საკითხის მნიშვნელოვნების გამო, ჩვენი აზრით, ჟურნალისტი აუცილებლად უნდა დაინტერესებულიყო როგორ ხორციელდება აღებული

პაუსხიმგებლობა, რადგან 6 წლის განმავლობაში წესით, უკვე უნდა იყოს რიგი ღონისძიებები გატარებული. გარდა შესრულებული და მიმდინარე ღონისძიებებისა, ჟურნალისტი უნდა დაინტერესებულიყო დაგეგმილი აქტივობებით, თუ რა გზებით აპირებენ გეგმის შესრულებას.

თუ ჟურნალისტს არ სურდა ენერგო ეფექტურობის შესახებ გამართული შეხვედრიდან ყურადღება სხვა უფრო მნიშვნელოვან საკითხზე გადაგვეტანა და ამიტომ მოერიდა ერთ სტატიაში ორი თემის გამოკვეთას, ცალკე სტატია აუცილებლად უნდა მიეძღვნა ამ თემისთვის. საბოლოოდ, მივიღეთ „მშრალი“ ნიუსი და მიჩქმალული რეალური პრობლემა.

მედია გამოცემამ საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების მინისტრის, მაია ბითაძის ბრიფინგს ჯორჯიან მანგანეთან დაკავშირებით ექვსი ნიუსური სტატია მიუძღვნა :

- 1.„ჯორჯიან მანგანეზი “ეტაპობრივად აღმოფხვრის მძიმე ეკოლოგიურ მდგომარეობას”
- 2.„ჯორჯიან მანგანეზის” სპეციალური მმართველის სასამართლომ მიანიჭა უფლებამოსილება რომ გარემოსდაცვითი მდგომარეობა გააუმჯობესოს “
- 3.მაია ბითაძე: უმნიშველოვანესია , რომ „ჯორჯიან მანგანეზში” ეკოლოგიური სამსახური აღდგა”
4. ჯორჯიან მანგანეზის სალიცენზიო და სანებართვო ობიექტებზე მონიტორინგი განხორციელდება
5. „მას შემდეგ რაც გეგმაში ჩამოთვლის ღონისძიებებს განვახორციელებთ, ყველა მხარე კმაყოფილი იქნება “- Georgian Americal Alley”-ის აციონერი –უროლ ლაბირი. თუმცა ვინ აღგენს ამ გეგმას და როგორც მოხდება გეგმების განხორციელება სტატიიდან გაურკვეველია .
6. გიგლა აგულაშვილი „ჯორჯიან მანგანეზის” შიდა მენეჯმენტზე:„ მათ საქციელს შეიძლება თავხედობაც დავარქვა”. ჟურნალისტის კითხვაზე გაუკეთა თუ არა იგნორი გარემოს დაცვის სამინიტროს „ჯორჯიან მანგანეზის “მენეჯმენტმა, აგულაშვილმა

გაიხსენა ფაქტი, თუ როგორ დახცვა გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი სმინიტროს წარმომადგენლებს „ჯორჯიან მანგანუმისგან“ 7 ჰექტარი, რის გამოც მათ დაეკისრათ სანქცია. ჟურნალისტი მკითხველის მოზიდვას მყვირალა სათაურით ცდილობს, თუმცა უშუალოდ ფაქტის მიმართ ზერელე დამოკიდებულებას იჩენს, რასაც მოწმობს მის მიერ არდასმული კითხვა თუ რა სახის სანქცია დაეკისრათ, გადაიხადეს თუ არა და რას ფიქრობს მინისტრი ახალ ინიციატივაზე და გეგმაზე, რაზეც მის ნაცვლად მისმა მოადგილემ გამართა ბრიფინგი.

დაბეჭდილი სტატიებიდან ერთადერთი სტატია იმსახურებს ჩვენს მოწონებას. სტატია სახელწოდებით „საქართველოს დელეგატთა კატასტროფის რისკის შემცირების გლობალურ პლატფორმაში მონაწილეობდა დაიბეჭდა 05.31.2017–ში. მართალია სტატია ნიუსური ხასიათისაა, მაგრამ სხვა მშრალი ნიუსებისგან განსხვავებით ჟურნალისტის მიერ კვალიფიციურად არის განმარტებული რას გუისმობს და რა ვალდებულებებს მოიცავს კატასტროფის რისკის შემცირება, და როდიდან შეუერთდა საქართველო კატასტროფის რისკის შემცირების სამოქმედო ჩარჩოს.

საბოლოოდ, შეგვიძლია დავასკვნათ რომ სტატიათა ტონი ზერელე და არაფრისმომცემია. გამოცემა ორიენტირებულია გააშუქოს მოვლენური გარემოსდაცვითი თუ ეკოლოგიური საკითხები და ეპატაჟური დასათაურებით მიიზიდოს მკითხველი.

6.4 სტატიათა ტონი „On.ge“-ს მიხედვით

2017 წლის 13 თებერვალს გამოქვეყნებული სტატია ზედამხედველობის დეპარტამენტის ციტირებითაა დასათაურებული : „ დაურეგისტრირებელი თოფით შველი მოკლეს“. სტატია ეყრდნობა გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურების ვებ-გვერდიდან აღებულ სკრინშოტს(სკრინშოტი გადმოტანილია უვლელად). სკრინშოტში ჩანს ბრაკონიერების ფოტოებიც. სტატიაში ნათქვამია, რომ ბრაკონიერთან ერთად იმყოფებოდა სამი ადამიანი, თუმცა ბრაკონიერი ამ ფაქტს უარყოს და მიუხედავად იმისა, რომ ჯერ ზუსტად არა აქვს გამოძებას დადგენილი ბრაკონიერთან

სამი პირის თანხლება, ფოტოს სამივე ადამიანს ანუ ჯანმში ოთხი ადამიანის იდენტიფიკაციას ვახდენთ. ეს არის როგორც ეთიკური ნორმების დარღვევა, რადგან ჯერ ზუსტად არ არის დადგენილი სამი პირის მონაწილეობა საქმეში და ჟურნალისტი ფოტოების გამოქვეყნებით მას უკვე აწებებს „დამნაშავეს“ იარლიყს. გარდა ამისა, ჟურნალისტი არ დაინტერესებულა თუ რა ტიპის სასჯელი ემუქრება დაკავებულ ბრაკონიერს ბრალის წაყენების შემთხვევაში.

წყაროთა სიმწირე შეიმჩნევა 2017 წლის 26 აპრილს გამოქვეყნებული სტატია „სამოქალაქო სექტორი 2008 წელს დამწვარი ბორჯომის ეროვნული ტყის აღსადგენად ემზადება“. სტატიაში მოყვანილია გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს შეფასება აღნიშნულ ინიციატივასთან დაკავშირებით, თუმცა თვითონ სამოქალაქო სექტორის და აქტოვისტების კომენტარები არ არის წარმოდგენილი .

აღსანიშნავი სტატიაა Jump start–ის ინიციატივის გაშუქება სახელწოდებით „შეცვალეთ ყოველდღიურობა გარემოს გასაუმჯობესებლად“. სტატიაში საუბარია Filter.ge–ზე დაგეგმილი ვიზუალური მასალის განთავსების შესახებ, რომელიც მოსახლეობას მიაწვდის ინფორმაციას დაბინძურებული ჰაერის შესახებ.

2017 წლის 12 აპრილს გამოქვეყნებული სტატია სახელწოდებით „საბურავების დაწვა“ კარგად არის გაშუქებული. სტატიაში დეტალურადაა აღწერილი ის ზიანი, რაც შეიძლება გარემოს მიადგეს საბურავისა და პლასტიკური მასალების დასწვისგან. აქვეა მოყვანილი გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს განცხადება ამ საკითხთან და დაგეგმილ კონტროლთან დაკავშირებით, რომელსაც გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი განახორციელებს.

აპრილის თვეშია გამოქვეყნებული გარემოს დაბინძურებისთვის დაწესებული ჯარიმების შესახებ. სტატია მომზადებულია თბილისის მერიის პრეს–სამსახურის ინფორმაციაზე და დეტალურადაა განმარტებული თუ რა სახის დაბინძურებაზე რა ოდენობის ფულადი ჯარიმა დაეკისრებათ მოქალაქეებს.

თავი 7. გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების ფრეიმინგი ქართული მედიის (ლიბერალი, On.ge, Primetime.ge) მიხედვით

ფრეიმინგი არის პროცესი, რომელიც ორი ნაწილისაგან შედგება : ჩარჩოს აგება და ჩარჩოს შედგენა, რომელშიც იგულისხმება თუ როგორ ურთიერთქმედებენ ერთმანეთთან მედიის მიერ შექმნილი ფრეიმები და საზოგადოების წარმოდგენები. ქლავისა და ვრისის მიხედვით, ფრეიმინგის პროცესი რამდენიმე ფაზისგან შედგება: ფრეიმინგი ნიუსრუმში, რომელზეც შიდა და გარე ფაქტორები ზემოქმედებენ, ფრეიმები თვითონ ახალ ამბებში - ზოგადი და სპეციფიკური ფრეიმები, ფრეიმინგის ეფექტი - ინფორმაციის ეფექტები, დამოკიდებულებისა და ქცევითი ეფექტები.

ენტმანის აზრით ამ თეორიის საშუალებით საზოგადოების ყურადღებას მიმართავს ერთი კონკრეტული მიმართულებით და სხვა ფაქტებს ფარდის უკან მალავ, ის ასევე მიიჩნევს, რომ ჩარჩოს აქვს რამდენიმე მიმართულება-ინფორმაციის გამცემი, მიმღები, ტექსტი, კულტურა. მისი აზრით, ყველა ეს კომპონენტი მოიცავს ფრეიმინგის პროცესის რამდენიმე საფეხურს. ჩარჩოს შედგენა, ჩარჩოში ჩასმა, სოციალური და ინდივიდუალური შედეგები (Entman 1993).

მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ აუდიტორიამდე მიღწეული მასალა, არამედ ის, თუ როგორაა კონკრეტული ინფორმაცია წარმოჩენილი. ამის შესახებაც გადაწყვეტილებებს მედიასაშუალების მუშაკები იღებენ. გარდა ამისა, ფრეიმინგის პროცესზე გავლენას ახდენს დროითი და სივრცის შეზღუდვები. მედია საშუალებებს არ აქვთ შესაძლებლობა რომ ყველა ინფორმაცია ერთნაირი სტანდარტით გააშუქონ. ზოგიერთი ამბავი უფრო მეტად და ნათლადაა გაშუქებული, ვიდრე სხვები.

ენტმანი (1993) ხსნიდა: “ფრეიმინგის პროცესი მოიცავს რეალობის რომელიმე ასპექტის არჩევას და მისი ტექსტური გზით გადაცემას ისე, რომ ჩანდეს პრობლემა, კაუზალური ინტერპრეტაცია, მორალური შეფასება და რეკომენდაცია”. იგი ასევე ამბობდა რომ ფრეიმები ყურადღებას მიმართავენ რეალობის კონკრეტულ ასპექტებზე და ფარავენ სხვა ასპექტებს. ჯემისონი და ვალდმენი (2003) ამბობდნენ, რომ ფრეიმის (ჩარჩოს)

ეპითეტი სწორედ ამიტომაც გამოყენებული. ის მოიცავს რაღაც ნაწილს და ჩარჩოს გარეთ ტოვებს სხვა დეტალებს.

ფრეიმინგის პროცესი, ისევე როგორც სელექციის, რედაქტორების ხელშია. ფრეიმინგის მეთოდები შეიძლება ორ ტიპად დაიყოს: 1) ექსპოზიციის და 2) აღწერის (portrayal). ექსპოზიციის ფრეიმები მოიცავენ ისეთ სელექციებს, რომლებიც წყვეტს გაშუქდეს თუ არა ინფორმაცია ზოგადად. ასევე, ამ ტიპში შედის ფრეიმინგის ისეთი სახეები, როგორცაა: 1) სიხშირე - რამდენჯერ და რამდენი ხნით გაშუქდება ინფორმაცია; 2) ადგილი - სად გამოჩნდება ინფორმაცია (პირველ გვერდზე, პირველ ამბად თუ რომელ ადგილას); 3) ადგილი და დრო, რომელიც დაეთმობა საკითხს.

ექსპოზიციის ფრეიმინგის ტიპები ადვილი დასაკვირვებელია ნებისმიერ მედიასაშუალებაში. რომელი სტატია წერია პირველ გვერდზე გაზეთში, რამდენი ადგილი უჭირავს მას. ან კიდევ რომელი ინფორმაცია გვხვდება თვალში ინტერნეტსაიტზე შესვლისას. ასეთი გადაწყვეტილებები მიიღება მედიასაშუალების მმართველობის მიერ და მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს იმაზე, თუ როგორ იქნება აღქმული კონკრეტული საკითხი.

ქაროლმა და მაკკომბსმა (2003) ივარაუდეს, რომ გაზეთები გვაწვდიან მინიშნებებს იმის შესახებ, თუ რომელი ისტორიაა მნიშვნელოვანი მათი განლაგების მიხედვით. წამყვანი ისტორია პირველ გვერდზე იბეჭდება, მნიშვნელოვანია სათაურის სიდიდე და ტექსტის სიგრძე. ტელევიზიებზე საუბრისას იგივე ავტორები ამბობენ: “რაიმე ამბის ხსენება ტელევიზიაში უკვე მნიშვნელოვანი სიგნალია მის შესახებ. როდესაც ახალ ამბებში რაიმე ობიექტი ყოველ დღე შუქდება, ეს ძალიან მნიშვნელოვანი ფრეიმინგის მექანიზმია”. მათი აზრით, რაიმე მოვლენის წინ წამოწევით და სხვების დაჩრდილვით მედია ახდენს ზეგავლენას საზოგადოების მიერ საკითხების შეფასებაზე.

აღწერითი ფრეიმინგის ტექნიკები გულისხმობს იმას, თუ როგორაა ესა თუ ის ისტორია გაშუქებული. რა ინფორმაციაა მოწოდებული მათ შესახებ, რომელი ფაქტებია გაანალიზებული და რომელი ფაქტებია გამოტოვებული. აღწერითი ფრეიმინგის ტექნიკები გულისხმობს ისეთი საკითხების გადაჭრას, როგორცაა: რომელი სურათები

უნდა გადაიცეს ამბის გაშუქებისას? ვისი ციტირება უნდა მოხდეს? როგორი ენით უნდა იყოს ტექსტის ანალიზი დაწერილი?

სურათები და გამოყენებული ენა შეიძლება უმნიშვნელოვანესი იყოს იმისთვის, რომ აუდიტორიამ მესიჯი სწორად გაშიფროს. ადამიანებისთვის ერთადერთი გზა ინფორმაციისა სწორედ ის მედიასაშუალებაა, რომელსაც მიმართავენ. ჰილარი კლინტონის ფოტოების შესწავლისას მენდელსონმა და თორსონმა (2003) დაადგინეს, რომ ადამიანები უფრო საინტერესოდ აფასებდნენ ისტორიას, რომელსაც თან სურათი ერთვოდა, თუმცა ეს არ ახდენდა ზეგავლენას დამახსოვრების ხარისხზე.

სიტყვები, რომლების ისტორიაშია გამოყენებული, ისევე მნიშვნელოვანია, როგორც სურათები. ფრეიმინგი ნადვილად მედიის ძალაუფლების ერთერთი წყაროა. ის გავლენას ახდენს ადამიანის აზრებზე, წარმოაჩენს კონკრეტულ ფაქტებსა და ღირებულებებს და უკუაგდებს სხვებს. ჯემისონი და ვალდმენი (2003) წერენ: “ფრეიმები გვეუბნებიან რა არის მნიშვნელოვანი, რაზე უნდა ვისაუბროთ და ვიკამათოთ. ჟურნალისტები ფრეიმების სახით ფორმირებას უწევენ ადამიანების აზრებს”. ფრეიმები ასევე იმაზეც ახდენენ ზეგავლენას, თუ როგორ ინტერპრეტირებას მიანიჭებენ ადამიანები სხვადასხვა ინფორმაციას.

მიუხედავად იმისა რომ ორივე ტიპის ფრეიმინგი ერთი და იმავე მიზნისათვის გამოიყენება, ისინი ლასორსამ (1997) გამოყო. მან თქვა რომ მედიის ინტერესებში შედიოდა დაკვირვება (ექსპოზიცი) და კორელაცია (აღწერა) სხვადასხვა ამბებს შორის. მისი აზრით, დაკვირვების ფუნქციის შესრულებისს მედია არკვევდა რა ხდებოდა და რა იყო იმ მომენტისთვის მნიშვნელოვანი, ხოლო კორელაციური ფუნქციის შესრულებისას ის არკვევდა როგორ უნდა მიეღო ხალხს ინფორმაცია.

სელექციაც და ფრეიმინგიც ადიტორიაზე ზეგავლენის მოხდენის საშუალებებია. ფრეიმინგი განსაკუთრებით კარგად მოქმედებს თუ ძალიან გამოკვეთილი არ არის და აუდიტორია არ იცნობს საკითხს. ასეთ შემთხვევაში ის ბოლომდე ენდობა მედიას მისი გაცნობისას.

ფრეიმინგი მედიის ძალაუფლების ერთ-ერთი წყაროა. ის გავლენას ახდენს ადამიანის აზრებზე, წარმოაჩენს კონკრეტულ ფაქტებსა და ღირებულებებს და უკუაგდებს სხვებს.

ჯემისონი და ვალდმენი (2003) წერენ: “ფრეიმები გვეუბნებიან რა არის მნიშვნელოვანი, რაზე უნდა ვისაუბროთ და ვიკამათოთ. ჟურნალისტები ფრეიმების სახით ფორმირებას უწევენ ადამიანების აზრებს”. ფრეიმები ასევე იმაზეც ახდენენ ზეგავლენას, თუ როგორ ინტერპრეტირებას მიაჩნებენ ადამიანები სხვადასხვა ინფორმაციას.

სელექციისა და ფრეიმინგის თავიდან აცილება შეუძლებელია. ფრეიმი არის ის, რაც აუდიტორიას გადაეცემა. აუდიტორია ვერ ხედავს ალტერნატიულ ფრეიმებს, რომლითაც შეიძლება ყოფილიყო გაშუქებული ინფორმაცია. მას შეუძლება სხვა მედიასაშუალებას მიაკითხოს, რომ ამ ინფორმაციაზე განსხვავებული ხედვა გაიგოს.

საკითხავია, არის თუ არა მედიის მიერ გაშუქებული ინფორმაცია მართლაც მედიის არჩეული, თუ სხვები (content providers) იყენებენ მედიას საკუთარი მიზნების მისაღწევად და საკუთარი დღის წესრიგის შემოსატანად? მაჰერმა (2001) დასვა მნიშვნელოვანი შეკითხვა ნებისმიერი აჯენდისა და ფრეიმინგის პროცესის შესახებ, როდესაც წამოწია შინაარსის მომწოდებლების მნიშვნელობა მედიის გავლენების პროცესში. მას აინტერესებდა: “რა ინფორმაციას არ აშუქებს პრესა, რომელიც სინამდვილეში გაშუქების ღირსია?, საიდან მოდის ფრეიმები? საზოგადოების რომელი სემენტი იგებს მედიის ფრეიმების გავლენით და რომელია წამგებიან მდგომარეობაში?”

ფრეიმინგის კვლევები ამ რთულ კავშირებზეც გვაძლევს წარმოდგენას. გამსონმა აღნიშნა, რომ ფრეიმების ანალიზი მოიცავს მათი შექმნის პროცესის შესწავლასაც. როგორ წარმოიქმნება კონკრეტული ფრეიმი გვაძლევს წარმოდგენას იმის შესახებ, თუ რომელ ძალას სურს ამ შინაარსზე ზეგავლენის მოხდენა. მან დაამატა, რომ ფრეიმების შექმნის პროცესი ბევრ დაფარულ ინფორმაციას მოიცავს, რომელთა შესწავლაც აუცილებელია.

შინაარსის მომწოდებლები ცდილობენ რომ მასმედიას აიძულონ საკუთარი ინფორმაციის გაშვება და ისეთი ფრეიმების გამოყენება, რომლებიც მათთვის სასიკეთოა. რთული არ არის იმის მიხვედრა, რატომ ცდილობენ ისინი ამ ყველაფერს - იმიტომ, რომ ზეგავლენა მოახდინონ საზოგადოებაზე, პოლიტიკაზე, გაყიდვაზე, ხმის მიცემაზე და სხვა ქცევებზე.

ისევე როგორც სელექციაზე, ფრეიმების შერჩევაზეც არსებობს კონკურენცია. ერთი ისტორია ბევრი ფრეიმით შეიძლება გაშუქდეს, და ჟურნალისტმა უნდა ამოირჩიოს რომელია უფრო შესაფერისი. შინაარსის მომწოდებლები ამ ეტაპზეც ცდილობენ გავლენა მოახდინონ მედიაზე. გამსონი ამბობდა, რომ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ასპექტი ამ ეტაპზე იმის არჩევაა, თუ ვისი ციტირება მოხდება გაშუქებისას. რაიანი, ცარაჯი და მეინჰოფერი (2001) ამბობდნენ, რომ ჟურნალისტური ფრეიმები არ არსებობს პოლიტიკურ და კულტურულ ვაკუუმში. მათზე ზეგავლენას ადგენენ სპონსორები, პოლიტიკური და კორპორატიული ელიტა, სოციალური მოძრაობები. ყველა ეს მხარე ცდილობს თავისთვის სასარგებლო ფრეიმები შესთავაზოს მედიას.

ასეთი კონკურენციის პირობებში არსებობს გამარჯვებული და დამარცხებული მხარე იმის მიხედვით, თუ ვისთვის მომგებიანად გაშუქდება ნორმაცია. ზოგიერთი შინაარსის მომწოდებელი უფრო მოხერხებულია ფრეიმინგის მექანიზმების ჩამოყალიბებისას. სხვებს უფრო მეტი ძალაუფლება აქვთ და მათი პერსპექტივა ტექსტში ყოველთვის ჩართულია იმიტომ, რომ ამას აუდიტორია მოითხოვს (ამ კატეგორიას სახელმწიფოს მმართველები მიეკუთვნებიან). რაიანი ხსნიდა, რომ ის, თუ ვისი პერსპექტივა იქნება გამოყენებული, დამოკიდებულია ბევრ ფაქტორზე, მათ შორის სპონსორების ეკონომიკურ და კულტურულ რესურსებზე, მათ ცოდნაზე და მათ შესაბამისობაზე კულტურასთან.

როდესაც რაიმე მოვლენა ხდება, სტეიკჰოლდერების (მოვლენაში დაინტერესებული მხარე) მიზანია, რომ მედიას შესთავაზოს თავიანთი თვალთახედვა, ფრეიმი. ყველა სტეიკჰოლდერი ასე იქცევა და იმედოვნებს, რომ მედია მის პერსპექტივას გამოიყენებს. რაც უფრო ხშირად იქნება რომელიმე სტეიკჰოლდერის იდეები გაჟღერებული მედიაში, მით უფრო ხშირად მოისმენს ხალხი მის აზრს.

მიუხედავად იმისა, რომ ერთი მედიასაშუალებების მიერ გაშუქებულ რაიმე ამბავს მხოლოდ ერთი ფრეიმი შეიძლება ჰქონდეს, ისეთ პირობებში, სადაც არსებობს მრავალი მედია არხი, ეს პრობლემა არ არსებობს. ამ მედიასაშუალებებს შეუძლიათ სხვადასხვა სახის ფრეიმების გამოყენება. თუ ყველა მედია ერთნაირ ფრეიმებს არ იყენებს, მაშინ ერთი ამბავი მრავალი კუთხით გაშუქდება და მათი მოძიების

პასუხისმგებლობა აუდიტორიას დაეკირება. სტეიკჰოლდერები ცდილობენ მათი პოზიცია ბევრი მედიასაშუალებით გადაიციეს.

როდესაც ჟურნალისტი ბევრ წყაროს იყენებს, მას უწევს რთული შრომა იმისთვის, რომ სწორი ფრეიმი შეარჩიოს. ჟურნალისტები ხანდახან ვერ ახერხებენ რელევანტური ინფორმაციის აღმოჩენას და გადაცემას საზოგადოებისათვის. პოლიტიკურ სტრუქტურებში, სადაც ხელისუფალთა უმეტესობა ცდილობს ხალხი მოატყუოს, ჟურნალისტის საქმე განსაკუთრებით გართულებულია.

მიუხედავად იმისა, რომ ფრეიმინგს აქვს მაორგანიზებელი პრინციპი, ჟურნალისტს ხელფასს იმაში უხდებიან, რომ მან თვითონ მოიძიოს და სტრუქტურულად დააღაგოს ფაქტები. ჟურნალისტების მოვალეობაა ფრეიმების შერჩევა. ფრეიმინგი შეიძლება განვმარტოთ როგორც გადაწყვეტილების მიღება იმის შესახებ, თუ რას უწოდებს მასმედიის ორგანიზაცია მნიშვნელოვანს. ამ გადაწყვეტილების მიმღები შეიძლება ინდივიდუალური რეპორტიორიც გახლდეთ. იქიდან გამომდინარე, რომ ჟურნალისტები თითოეულ ორგანიზაციაში ბევრნი არიან, ფრეიმინგის სახეებიც ბევრი იქნება.

თუ ფრეიმინგის მიხედვით ქართულ მედიის მიერ გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური თემების გაშუქების პოლიტიკას განვიხილავთ, ჰიპოთეტური კითხვების სისწორეში დვარწმუნდებით. ქართული მედია გარემოსდაცვით საკითხებს მოვლენურად აშუქებს, პროცესისა და მოსალოდნელი საფრთხეების ანალიზის გარეშე.

თუ დავაკვირდებით ჯორჯიან მარგანეცის, ბრაკონიერების, კლიმატის ცვლილების გაშუქების ფრეიმებს, ამაში დავრწმუნდებით. გამოკვლეული სამი მედიიდან მხოლოდ „ლიბერალი“ აღწერს გარემოსდაცვით და ეკოლოგიურ პრობლემას გრძელვადიან პერსპექტივაში. დანარჩენი ორი მედია შემოფარგლულია მხოლოდ მოვლენური თემებით. ცხადია, ვითვალისწინებთ „On.ge“-ს და „Primetime.ge“-ს ფორმატს, რომ ეს ორი საშუალება უფრო საინფორმაციო სააგენტოა, თუმცა ვფიქრობთ, რომ ეს სულაც არ ათავისუფლებს მათ აღარმისტული თემების იდენტიფიცირების პასუხისმგებლობისგან. რაც შეეხება ჯორჯიან მარგანეცს, დასახელებულთაგან არც ერთ მედიასაშუალებას არ გამოუძიებია მისი საქმე, მაზე დაკისრებული სანქციებისა

თუ გარემოს ზემოქმედების შეფასების სამართლიანობა, წიაღისეულის ამოღების დარღვევები და რეკულტივაციის სამუშაოების არარსებობა. ამ კონკრეტული თემის ფრეიმი ნათლად წარმოაჩენს ჟურნალისტების ფოკუსს მოკლვადიან და ნაკლებად მნიშვნელოვან თემებზე და ასევე მათ სუბიექტურ და არასენსიტიურ განწყობებს გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების მიმართ .

დასკვნა

სამ პოპულარულ ონლაინ-მედიაზე ექვსთვიანი დაკვირვების შედეგად ,ვასკვნით რომ ჩვენი ჰიპოთეზა გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების არაპრიორიტეტულობაზე რეალობას შეესაბამება. კვლევის პერიოდში დაბეჭდილი სტატიების თემატიკა გვამლევს იმის თქმის საშუალებას, რომ ქართული ონლაინ-მედიისთვის გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური პრობლემები, როგორც ასეთი, საინტერესო არ არის. თემები უმეტესად ფრაგმენტულად შუქდება პრობლემის არსის გაანალიზების გარეშე. ჟურნალისტები უმრავლეს შემთხვევებში არ უსვამენ შეკითხვებს არც გარემოსდაცვით საკითხებზე პასუხისმგებელ პირებს, არც გარემოზე მავნე ზემოქმედების მომხდენი კომპანიის წარმომადგენლებს. ჟურნალისტები არ უდგებიან კრიტიკულად ახალ ინიციატივებს, ისინი უმეტესად გარემოს დაცვის და ბუნებრივი სამინიტროს იდეების ბრმად გამტარებად გვევლინებიან, რადგან თუ ლიბერალში გამოქვეყნებულ რამდენიმე სტატიას არ ჩავთლით, არ ამოწმებენ ახალი ინიციატივის მართებულობას . ჟურნალისტები რეგიონში წამოჭრილ გარემოსდაცვით პრობლემას იშვიათი გამონაკლისის გარდა არ ამოწმებენ ადგილებზე და შემოიფარგლებიან მხოლოდ ზოგადი ინფორმაციით. ეს გარკვეულწილად დაკავშირებულია ფინანსურ ხარჯებთან, რადგან ყველა მედიაგამოცემას არ აქვს იმის ფუფუნება, რომ ჰყავდეს ადგილობრივი კორესპონდენტი ან თბილისიდან მიავლინოს ჟურნალისტი საკითხის ადგილზე გასარკვევად, თუმცა ეს მაინც ვერ გაამართლებს მათ დამოკიდებულებას გარემოსდაცვითი თემებისადმი.

გასათვალისწინებელია ასევე მედიის სარედაქციო პოლიტიკა, რომელიც მეტნაკლებად ხსნის ჟურნალისტების დამოკიდებულებას საკითხებზე მუშაობისას. მედია არ არის დაინტერესებული მწავე გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების აღმოჩენით ან თუ პრობლემა უკვე იდენტიფიცირებულია მისი გადაწყვეტის გზების ძიებით. მედია არაა დაინტერესებული თავის გამოცემაში მომუშავე ჟურნალისტების გადამზადებითა და კვალიფიკაციის ამაღლებით, რათა მათ შეძლონ აღნიშნულ თემებზე შინაარსიანად წერა. ჟურნალისტები გამოხატავენ სუბიექტურ განწყობებს და არ იცავენ პროფესიული ეთიკის სტანდარტებს.

საბოლოოდ , ვასკვნიტ რომ ჟურნალისტები უდიერად ეპყრობიან თითოეული მოქალაქის უფლებას რომ მოაქალაქე იყოს ინფორმირებული საკუთარი გარემოს შესახებ. გარდა საქართველოს კონსტიტუციის მიერ ინფორმაციის მიღების ზოგადი სტანდარტისა, რომლის შესახებაც 24 მუხლშია საუბარი, გარემოსდაცვითი უფლება კონტიტუციის 37-ე მუხლშიც არის ნახსენები. : „ ყველას აქვს უფლება,დროულად მიიღოს სრული და ობიექტური ინფორმაცია გარემოს მდგომარეობის შესახებ “ . ამ მუხლებს ასოცირების ხელშეკრულების თანახმად, ორჰუსის კონვენციაც დაემატება. თითოეულმა მოქალაქემ უნდა იცოდეს თავისი უფლება. კლევის შედეგად კი ვასვნიტ, რომ ჟურნალისტები მოქალაქეებს ამ უფლების აღსრულების საშუალებას არ აძლევენ და გარემოზე მხოლოდ იმ ინფორმაციას აწვდიან, რომელიც რიგი მიზეზების გამო იმ კონკრეტულ მომენტშია პრიორიტეტული.

რეკომენდაციები :

- ✓ შეიცვალოს მედიის სარედაქციო პოლიტიკა გარემოსდაცვით საკითხებთან მიმართებაში
- ✓ ჟურნალისტებმა აიმაღლონ კვალიფიკაცია და შეძლონ გამართულად წერა გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური თემების ირგვლივ
- ✓ ჟურნალისტებმა გააშუქონ გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური პრობლემები უშუალოდ იმ ადგილიდან, სადაც მოქმედება ხდება
- ✓ ჟურნალისტებმა თავი შეიკავონ სუბიექტური განწყობების გამოხატვისგან
- ✓ ჟურნალისტებმა დასვან კრიტიკული კითხვები
- ✓ ჟურნალისტებმა ყუარდღებით გადაამოწმონ მსხვილი ეკონომიკური პროექტების დროს დაშვებული გზშ
- ✓ აწარმოონ გარემოს დამაბინძურებელი კომპანიების მონიტორინგი, იქცნენ გარემოს და ეკოლოგიის „მეთვალყურე ძალღებად“
- ✓ თემის გაშუქებისას ერთ–ერთ წყაროდ ჩაწერონ დარგის ექპერტები ,რათა მათი სტატია რეპრეზენტატიული იყოს
- ✓ მოეკიდონ საკითხებს უფრო მეტი მგრძნობელობით
- ✓ წახალისებულ იქნას გარემოსდაცვითი ჟურნალისტიკა, დაწესდეს კონკურსები

ბიბლიოგრაფია :

- 1) ჩხუბიანიშვილი ნ, ჭედლიშვილი მ. დემეტრაძე მ. „ეკოლოგია და გარემოს დაცვა“, თბ. 2008
- 2) გარემოსდაცვითი საკითხების გაშუქება ქართულ მედიაში: თ.იზორია, თბ. 2012
- 3) გარემოსდაცვითი საკითხების გაშუქება ქართულ მედიაში: ა.ცქიტიშვილი, ს. აჩბა, შ.ლათათია, თ. თოფურია. თბ. 2011
- 4)სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი „მედიის როლის გაძიერება ბუნების კონსერვაციის სფეროში“ სახელმძღვანელო მასალა.თბ. 2016 წელი
- 5) გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი „ბიომრავალფეროვნება-საფრთხეები და კონსერვაცია“.სახელმძღვანელო მასალა. თბ.2016 წელი
- 6)მწვანე ალტერნატივა „როგორ დავგეგმოთ და ვაწარმოოთ ადვოკატირების კამპანია გარემოსდაცვითი და სოციალური სამართლიანობისთვის“ .თბ. 2011 წელი
- 7) გარემო.(ი.მაჭარაშვილი–კონსერვაციული ბიოლოგიის შესავალი,2012).
- 8) მწვანე პოლიტიკა და გარემოს დაცვა მწვანე ალტერნატივა,თბ. 2013წელი
- 9) საქართველოს კანონი გარემოს დაცვის შესახებ; 1996;
- 10) საქართველოს კონსტიტუცია; 1995;
- 11) Thomas Lyon „This Incomparable Land” USA,2001
- 12) Norton „ Nature Writing” New York, 1990
- 13) Environmental journalism Henrik Bodker , Irene Neverla. New York, 2013

საიტები:

<http://www.moe.gov.ge/ka/home>

<https://www.wikipedia.org/>

<https://matsne.gov.ge/>

<http://greenalt.org/home/>

<http://wwf.panda.org/>

<http://www.sej.org/>

<https://www.nwf.org/Young-Reporters-for-the-Environment/Resources-for-Young-Reporters/Definitions.aspx>

<http://www.wri.org/>

<http://www.environmentalhistory.org/revcomm/readings-2/ch-3-modern-press/science-and-environmental-journalism/timeline-of-environmental-journalism-and-literature/>

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Social and Political Faculty

Tamta Jijolava

**Ecological and Environmental issues according to Georgian
Online-Media**

Mass Communication and Media Studies

The Thesis Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of
Master of Mass Communication and Media Study

Supervisor: TSU Professor, Maia Toradze

TBILISI

2017